

KB

Koninklijke Bibliotheek

Collectieplan 2006-2009

Nederland in de wereld - de wereld in Nederland

.....

Augustus 2005

EAD heeft in de erfgoedwereld inmiddels breed ingang gevonden. Een ontwikkeling op groter schaal is de toegang tot digitale en gedrukte (bibliotheek)collecties en wetenschappelijke informatie via zoekmachines zoals *Google Scholar* en *Google Print*.

De aandacht van politiek en samenleving voor de kennis van de nationale cultuur en geschiedenis, voor de eigen Nederlandse identiteit, is groot en neemt toe, zoals de Nationale Onderwijsraad onlangs nog eens nadrukkelijk onderstreepte¹. Deze belangstelling is bovendien ook af te lezen aan het succes van allerlei publicaties, tentoonstellingen en tv-programma's op historisch gebied. Uiteraard is deze gerichtheid op het vaderlands verleden van invloed op beleid en activiteiten met betrekking tot de KB-collectie.

Interne ontwikkelingen

Bij de formering van de hoofdafdeling Kennisdiensten & Collecties (HKC) in het voorjaar van 2003 werden de afdelingen Vakbeheer en Bijzondere Collecties samengebracht in één afdeling Informatie & Collecties. I&C heeft in inhoudelijke zin de eindverantwoordelijkheid voor alle collecties van de KB. In april 2005 zijn binnen I&C twee teams gevormd, één onder een teamleider, en één onder het hoofd I&C. Deze indeling is mede gekozen op basis van de conceptversie van dit collectieplan. Bij de hoofdafdeling Verwerking Publicaties (HVP) werd de overgang van papieren naar digitaal depot ingezet en kreeg het e-Depot meer vorm.

Het aanstaande vertrek van specialisten op verschillende terreinen dwingt tot herdefiniëring van de gewenste expertise met betrekking tot de collecties. Om meer inhoudelijke deskundigheid vrij te maken voor bijvoorbeeld de presentatie van collecties en deelname aan het cultureel en wetenschappelijk programma, is de invoering van aanschaf via 'approval plans' voor een deel van de collectie voorzien. Een pilot approval plans is in 2004 gestart. Collectieprofielen zijn hiervoor een noodzakelijke voorwaarde: zij expliciteren de (kennis over) de bestaande selectiepraktijk.

Daarnaast treden in de werkwijze rond de collecties meer verschuivingen op.

De verantwoordelijkheden voor de aanschaf van digitaal materiaal zijn verspreid geraakt. Er zijn nu drie afdelingen bij betrokken: HVP voor de verwerving; de hoofdafdeling Publieksdiensten (HPD) voor inpassing in de digitale bibliotheek; en HKC voor de selectie.

De eindverantwoordelijkheid voor de aanschaf is nu niet altijd duidelijk. De beslissing tot aanschaf, d.w.z. de inhoudelijke selectie van digitaal materiaal, dient bij HKC te liggen. Bovendien is het noodzakelijk dat de keuze voor aanschaf van digitaal materiaal meer in samenhang met die van gedrukt materiaal plaats vindt.

De verschillende soorten collecties –Wetenschappelijke collectie, Bijzondere Collecties en Depot– zijn nog niet eerder in samenhang behandeld. Het opstellen van een beleidsplan voor de periode 2006-2009 vormt een belangrijke aanleiding dit nu wel te doen.

Prijsverhogingen van gedrukte literatuur enerzijds en een vergroot aanbod van elektronische informatie anderzijds, dwingen tot herbezinning op de uitgangspunten voor en de reikwijdte van de collectievorming. Diverse signalen duiden er –ook zonder diepgaande analyses– op dat de collectievormingspraktijk geen statisch verschijnsel is. Kwantitatieve gegevens kunnen dit ondersteunen. In 1991 schafte de KB ruim 25.000 boeken aan; in 2004 bedroeg de boekenaanschaf amper 14.000. Het aantal abonnementen op papieren tijdschriften bedroeg 4.500 in 1977; eind 2004 was dit aantal gedaald tot 3.250. Deze aantallen zijn exclusief de publicaties die (gratis) werden verworven via het Depot van Nederlandse Publicaties, en exclusief de geschenken en afleveringen van seriële publicaties.

¹ *De stand van educatief Nederland* [advies Onderwijsraad d.d. 17-01-2005], met name p. 119-121.

Collecties en connecties

Het collectieplan heeft betrekking op collecties en connecties, te weten:

- Depot van Nederlandse Publicaties, gedrukt en elektronisch
- Bijzondere Collecties
- Wetenschappelijke collectie, gedrukt: gekocht, schenking of bruikleen
- Wetenschappelijke digitale collecties: gekocht of toegankelijk via licenties
- E-Depot: internationaal wetenschappelijk depot
- Gratis toegankelijke webinformatie, door de KB geselecteerd
- Digitale gegevensbestanden, door of mede door de KB geproduceerd.

Vooraf de laatste twee onderdelen behoren niet tot het klassieke collectiebegrif. Uitgangspunt bij het collectiebegrif waarvan in dit plan wordt uitgegaan is: datgene wat door de KB is geselecteerd. Vrij toegankelijke informatie op het web wordt daarom niet als tot de collectie horend beschouwd, tenzij daar selectie door de KB aan vooraf is gegaan.

Relatie met andere plannen

De hierboven gegeven brede collectie-omschrijving maakt duidelijk dat het collectieplan invloed heeft op een groot aantal KB-activiteiten. Sommige daarvan liggen zonder meer in het verlengde van het collectiebeleid. Zo zal het collectieplan sturend zijn voor de prioritering in het behouds- en conserveringsbeleid en voor het contentbeheer van digitale collecties. Dit geldt eveneens voor de prioritering van digitaliseringsactiviteiten. Andere activiteiten, bijvoorbeeld in het kader van het cultureel programma en het wetenschappelijk programma, zullen afgestemd worden op het collectieplan.

Algemeen

Tot nog toe is binnen de KB-collectie het onderscheid gemaakt in Depot-collectie, Bijzondere Collecties en Wetenschappelijke Collectie.

Het verwerven, beheren, ontsluiten en toegang geven tot de in Nederland uitgegeven publicaties in het kader van de Universal Bibliographical Control (UBC) is een kerntaak van de nationale bibliotheek. Het Depot verzamelt daarom in principe alles wat in Nederland verschijnt, in digitale en fysieke vorm. Om praktische redenen en om overlap met andere bewaarinstellingen te voorkomen, zijn selectiecriteria opgesteld. De selectiecriteria uit 2003 worden momenteel herzien, om ze in lijn te brengen met de afspraken die voortvloeien uit de reorganisaties van HKC en HVP, en uit dit collectieplan. Voor het e-Depot zijn de afgelopen jaren overeenkomsten gesloten met veel grote internationale wetenschappelijke uitgeverij.

Bij de Bijzondere Collecties zijn drie criteria bepalend: het document / de collectie moet een aanvulling op of versterking van de bestaande collecties zijn; moet passen binnen het huidige collectievormingsprofiel; en behoud, beheer, en ontsluiting moeten realistisch zijn.

Het aanschafbeleid voor de Wetenschappelijke collectie –en de hierbinnen onderscheiden speciale collecties– heeft sinds 2002 het kernbegrip ‘Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur in internationale context’ als kader. Aan de vanouds bestaande historische invalshoek werd in 1999 het begrip ‘popular culture’ of volkscultuur toegevoegd als leidraad bij de collectievorming.

Verantwoordelijkheid

De inhoudelijke verantwoordelijkheid en die voor het fysiek beheer van *alle* KB-collecties is ondergebracht bij de hoofdafdeling Kennisdiensten & Collecties. Deze is onderverdeeld in de volgende afdelingen:

- *Informatie & Collecties* waar de inhoudelijke kennis op het gebied van de Bijzondere Collecties en de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur bij elkaar is gebracht. Op basis hiervan vindt aanschafselectie plaats (koop, geschenken, bruiklenen). De kennis wordt ook uitgedragen via presentaties, publicaties, lezingen en congressen. Daarnaast heeft de afdeling als taak informatie-voorziening ten behoeve van hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek.
- *Fysiek Beheer* is verantwoordelijk voor het beheer en de beveiliging van alle materiële collecties. Hiertoe behoren taken als conservering en restauratie van collecties en de ontwikkeling en toepassing van optische technieken. De afdeling is daarnaast verantwoordelijk voor het magazijn en de leeszaal van de Bijzondere Collecties, en voor de beschikbaarstelling van bruiklenen aan tentoonstellingen elders.
- *Kennisdiensten* is verantwoordelijk voor het aanbieden, onderhouden en ontwikkelen van (digitale) kennisdiensten en informatieproducten voor klanten en het actief onder de aandacht brengen van deze producten.

• • •

De hoofdafdeling Verwerking Publicaties (HVP) heeft de eerste verantwoordelijkheid voor de selectiecriteria voor het Depot van Nederlandse Publicaties, zowel in gedrukte als in elektronische vorm. HVP is onderverdeeld in de volgende afdelingen:

- *Acquisitie* ontwikkelt en bewaakt de (formele) selectiecriteria voor het (e-)Depot, onderhoudt het relatiebeheer met uitgevers en samenwerkingsverbanden in de wereld van uitgeven en publiceren, en is verantwoordelijk voor de verwerving en het budgetbeheer van de Depotcollectie. Verzorgt tevens in nauwe samenwerking met de afdeling I&C van HKC de aanschaf voor de overige collecties.
- *Catalogisering & Metadata-beheer* catalogiseert en ontsluit de meeste KB-collecties op onderwerp, beheert de KB-titeldatabase en verzorgt bibliografische informatiediensten, waaronder de Nederlandse Bibliografie.
- *E-Depot* verzorgt verwerking, opslag en duurzaam beheer van elektronische publicaties en draagt zorg voor de verdere ontwikkeling van het digitale opslagsysteem.

Belang van de KB-collecties

De KB behoort tot de middelgrote nationale bibliotheken van Europa, maar kan zich in haar activiteiten rond haar collecties, met nationale programma's en het e-Depot, meten met de grootste toonaangevende nationale bibliotheken in Europa, zoals de British Library en de Bibliothèque Nationale.

De KB bezit de grootste collecties Nederlands geschreven en gedrukt erfgoed van de middeleeuwen tot heden. In het Depot worden systematisch alle Nederlandse gedrukte publicaties verzameld en bewaard; voor de elektronische publicaties wordt eenzelfde beleid ontwikkeld. De KB heeft bovendien een omvangrijke, breed georiënteerde onderzoekscollectie op het gebied van de geesteswetenschappen waarmee het Nederlandse erfgoed en de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur met vrucht kunnen worden bestudeerd. De KB stelt haar collecties niet alleen aan individuele onderzoekers en studenten ter beschikking, maar laat ook een groot, algemeen publiek kennismaken met de collecties door middel van fysieke en virtuele tentoonstellingen en publicaties. De KB is kortom, een volwaardige nationale bibliotheek. De KB-collecties zijn van onschatbare waarde voor de Nederlandse samenleving en cultuur. Haar positie daarbinnen is slechts vergelijkbaar met die van het Rijksmuseum en het Nationaal Archief.

6 GEBRUIK EN ONTSLUITING VAN DE COLLECTIES

Gebruik

Jaarlijks heeft de KB gemiddeld 10.000 pashouders. Deze vaste groep klanten / bezoekers kan zowel ter plekke als op afstand gebruikmaken van de KB.

Ter plaatse heeft een bezoeker de meeste mogelijkheden: toegang tot materiaal op de leeszalen, uit het (e-)Depot en een aantal licentiebestanden. Op afstand kan de klant boeken en artikelen opvragen via IBL en elektronisch materiaal via de proxy-server (voor geselecteerde bestanden). De digitale en gedrukte collecties worden zoveel mogelijk geïntegreerd aangeboden via de KB-portal.

Het gebruik van papieren informatiebronnen (boeken, tijdschriften en bijzonder materiaal) is in de periode 2001–2004 redelijk constant gebleven.

• • •

2001	233.000	100%
2002	246.380	105%
2003	236.270	101%
2004	235.100	101%

Gebruik papieren informatiebronnen 2001–2004, incl. toename t.o.v. 2001
(bron: Jaarverslag KB 2004)

Wel is de aard van het gebruik gewijzigd. Het IBL-verkeer is gedaald, terwijl de raadplegingen en uitleningen ter plekke zijn toegenomen. De daling van het IBL-verkeer zal naar verwachting verder doorzetten. De ruime beschikbaarheid van elektronische tijdschriften (zowel actuele als archiefbestanden) via o.a. de universiteitsbibliotheken is hiervan waarschijnlijk de oorzaak.

Het bezoek aan de digitale bibliotheek (= gebruik van de elektronische collecties) vertoont sinds 2001 een aanmerkelijke groei. In 2004 is het ten opzichte van 2001 bijna verdubbeld.

2001	498.000	100%
2002	692.000	139%
2003	890.100	179%
2004	980.400	199%

Bezoeken aan de digitale bibliotheek 2001–2004, incl. toename t.o.v. 2001
(bron: Jaarverslag KB 2004)

Het gebruik van de elektronische collectie zal de komende jaren naar verwachting blijven groeien, minimaal in dezelfde mate. Voorwaarde is wel dat de collectievorming op dit gebied gelijke tred houdt met de groei van de digitale informatie. Een andere voorwaarde is goede toegang. De in 2004 in gebruik genomen KB-portal wordt hiertoe verder ontwikkeld.

Ontsluiting

De verschillende onderdelen van de KB-collectie zijn niet eenduidig, maar in principe wel allemaal digitaal ontsloten. Er is onderscheid tussen formele ontsluiting (titelbeschrijving) en onderwerpsontsluiting.

- Depot van Nederlandse Publicaties (gedrukt)
Formele ontsluiting: alle titels zijn digitaal beschikbaar.
Onderwerpsontsluiting: d.m.v. Brinkman-trefwoorden.
- Wetenschappelijke collectie (gedrukt)
Formele ontsluiting: in principe zijn alle titels digitaal beschikbaar; retrocatalogisering van de kaartcatalogus wordt afgerond in 2005.
Onderwerpsontsluiting: sinds 1990 wordt alle aanschaf ontsloten in het kader van GOO d.m.v. de Basisclassificatie en trefwoorden. Daarvoor bestond het eigen KB-classificatiesysteem. Aan sommige titels van vóór 1990 zijn nadien ook GOO-trefwoorden toegevoegd.

- • •
- Bijzondere Collecties
 Formele ontsluiting: verschilt per onderdeel van de collectie. Na afronding van de retro-catalogisering handschriften (voorzien voor 2006) zijn alle objecten digitaal ontsloten, met uitzondering van de bandencollectie en delen van de papiercollectie.
 Onderwerpsontsluiting: veel delen van de collectie zijn in aparte bestanden ontsloten. In 2005 wordt onderzoek uitgevoerd naar nieuwe ontsluitingsmethoden.
- E-Depot: internationaal wetenschappelijk depot en Nederlandse e-publicaties
 Formele ontsluiting: alle materiaal is op tijdschrifttitel opgenomen in het GGC; alle artikelen zijn doorzoekbaar op basis van door de uitgevers aangeleverde metadata.
- Digitale collecties (gekocht of in licentie verworven)
 Formele ontsluiting gebeurt via de website.
 Onderwerpsontsluiting: geen.
- Digitale gegevensbestanden (mede) door de KB geproduceerd
 Formele ontsluiting gebeurt via de website
 Onderwerpsontsluiting: geen.
- Gratis toegankelijke webinformatie, door de KB geselecteerd
 Formele ontsluiting: bronnen op het gebied van de NGTC zijn tot 2002 in Dutchess ontsloten. Er is nog geen beslissing genomen over de te volgen beleidlijn.
 Onderwerpsontsluiting: ordening op basis van de Basisclassificatie.

7 COLLECTIES EN COLLECTIEVORMING KB: STERKE EN ZWAKKE PUNTEN

Sterke punten

- De KB is onomstreden sterk in publicaties van en over Nederland. De wisselwerking tussen het oude bezit, het Depotmateriaal en de recente aanschaf maken de KB-collectie tot een unieke bron voor zowel diepgaand bronnenonderzoek als snelle oriëntatie op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur in internationale context.
- De KB is nog steeds sterk als brede humaniorabibliotheek, rekening houdend met de bovengenoemde profilering, die vooral ten koste van de sociale wetenschappen en de vreemde talen is gegaan.
- De Bijzondere Collecties van de KB genieten grote bekendheid in binnen- en buitenland, zowel bij wetenschappers als bij 'leken'. Bij de profilering van de KB spelen de Bijzondere Collecties een prominente rol.
- De KB bezit omvangrijke collecties die een beeld geven van de 'popular culture', zoals kinderboeken, boeken over sport en kookboeken. Omvangrijke collecties op dit terrein zijn zeldzaam in Nederlandse bibliotheken.
- De KB speelt een belangrijke rol in het interbibliothecair leenverkeer.
- Het Depot wordt frequent gebruikt als 'last resort'.
- De KB heeft op het gebied van 'permanent access' een pro-actieve houding. Die is noodzakelijk voor het voortzetten van het (nationale) depotbeleid in het digitale tijdperk.

-
-
-

Zwakke punten

- Hoewel de KB verreweg de belangrijkste collectie bezit op het gebied van NGTC, zijn deze onderwerpen (uiteeraard) ook bij universitaire en openbare bibliotheken in ruime mate voorhanden. De KB is niet uniek en zal haar sterke punten dan ook met extra nadruk moeten uitbouwen en helder moeten presenteren.
- De KB heeft weinig inzicht in de behoeften van haar klanten, ondanks een uitvoerig gebruikersonderzoek (2003). Deels ligt de verklaring hiervan in het feit dat de KB-gebruikersgroep breed en diffuus is. Bovendien wisselt de samenstelling van de groep frequent, wat voor de actuele collectievorming een complicerende factor is. De KB wordt vaak gebruikt als aanvulling op de eigen universiteitsbibliotheek of openbare bibliotheek.
- De bezoekers hebben ook geen duidelijk beeld van de KB-collectie. Enerzijds duurt het lang voordat wijzigingen in het profiel duidelijk zichtbaar zijn voor klanten, anderzijds heeft de communicatie erover ook wat te wensen over gelaten.
- De interne organisatie rondom de collectievorming is niet helder. Mede door financiële en organisatorische oorzaken is de collectievorming van digitaal materiaal niet voldoende geïntegreerd in het proces van literatuurselectie door de gebiedsdeskundigen. Door versnippering en frequente herverdeling van vakgebieden is er sprake van discontinuïteit en een niet eenduidig beleid. Bovendien sluiten collectiebeleid en inhoudelijke diensten van de KB niet altijd op elkaar aan. Een voorbeeld is het grotendeels door NWO gefinancierde project Bibliotheekvoorziening Geesteswetenschappen (BGW). Een deel van de aanschaf in het kader van BGW paste inmiddels niet meer in het huidige KB-profiel; voor de laatste tranche van het project (2005-2006) is de extra aanschaf op een aantal vakgebieden overgedragen aan andere in BGW deelnemende bibliotheken.

8 DE KB-COLLECTIE ALS DEEL VAN DE COLLECTIE NEDERLAND: POSITIE EN SAMENWERKING

Positie

De KB beheert een van de vier grootste humanioracollecties, de andere drie zijn die van de universiteitsbibliotheken van Amsterdam, Leiden en Utrecht. In vergelijking met deze drie onderscheidt de KB zich door:

- de nadruk op Nederlands materiaal
- grote bronnencollecties (in het bijzonder Nederlandse publiekstijdschriften en kranten)
- naast wetenschappelijk materiaal ook materiaal over de volkscultuur of popular culture; alleen de UB Amsterdam heeft ook een paar van dergelijke collecties
- de combinatie met de Depot-collectie, waardoor de KB voor efemer materiaal als 'last resort' benut kan worden.

De KB is nog steeds een belangrijke leverancier van IBL-materiaal op humanioragebied. In 2004 ontving zij 69.390 IBL-aanvragen tegenover 75.600 bij de drie andere tezamen. Bij deze UB's zal bovendien een aanzienlijk aantal aanvragen betrekking hebben op andere wetenschapsgebieden.

Wat betreft de Bijzondere Collecties beheert de KB een van de drie grote collecties in Nederland. De andere twee worden beheerd bij de universiteitsbibliotheken van Amsterdam en Leiden. Hoewel de collecties uiteraard overlap vertonen zijn ze in sterke mate aanvullend. Voor de zwaartepunten in de Bijzondere Collecties van de KB zie bijlage 1.

Samenwerking

De landelijke samenwerking is momenteel sterk gericht op de digitale collectievorming (licentie- en bewaarbeleid). Wat de elektronische collectievorming betreft, hebben de universiteitsbibliotheken een systematischer beleid ontwikkeld dan de KB. Dit is mede gevolg van het uitgesproken humaniorakarakter van de KB en het vooralsnog bescheiden elektronische informatieaanbod op dit terrein. Inmiddels is er op enkele gebieden, zoals Nederlands recht, binnen de KB een te grote achterstand ontstaan in de beschikbaarheid van digitaal materiaal. Wel is er optimale aandacht geschonken aan het verwerven van internationale wetenschappelijke literatuur voor het e-Depot.

Inhoudelijke afstemming vindt slechts zelden plaats binnen formele kaders. Een uitzondering hierop is het hierboven reeds genoemde BGW-project. Waar de universiteitsbibliotheken zich richten op het actuele onderwijs en onderzoek aan hun instelling, zal ook de KB haar eigen profiel moeten bepalen. Hierbij dient de KB dit profiel uit te bouwen, gebaseerd op de sterke punten in haar collectie. Concrete verwachtingen over de collectievorming van de KB leven bij de andere wetenschappelijke bibliotheken die in het kader van dit rapport werden geïnterviewd slechts in beperkte mate. Zie voor uitvoerige informatie bijlage 4.

De ontwikkelingen binnen de KB op het terrein van collectiepresentatie houden in het algemeen gelijke tred met die bij de grote Nederlandse universiteitsbibliotheken. Op het terrein van de digitale collectiepresentatie van bijzondere collecties vervult de KB een voortrekkersrol.

Momenteel vindt oriënterend overleg plaats tussen enkele collectiebeheerders over een gemeenschappelijke presentatie van full-text bronnen uit de gezamenlijke bijzondere collecties. Daadwerkelijke samenwerking vindt vooral plaats rondom nationale door de KB geïnitieerde en gecoördineerde projecten als de STCN (Short Title Catalogue, Netherlands) en programma's als Metamorfoze en Het Geheugen van Nederland. De collecties en de expertise van de KB vormden hiervoor het startpunt.

Binnen de regio Den Haag zijn enkele formele overeenkomsten gesloten over collecties en collectievorming met verwante instellingen. Dit betreft het Museum Meermanno, het Letterkundig Museum (LM) en het Nederlands Muziekinstituut (NMI). Afgezien van zeer concrete afspraken over kinderboeken (LM) en afstemming over de acquisitie voor muziekwetenschap (NMI) is er in de meeste gevallen slechts sprake van informele, incidentele contacten naar aanleiding van actuele kwesties. Datzelfde geldt voor de contacten met vergelijkbare instellingen (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Centraal Bureau voor Genealogie), met instellingen van Hoger Onderwijs in Den Haag en met de Openbare Bibliotheek. In verhouding tot de omringende bibliotheken in de regio vervult de KB qua niveau en professionaliteit van de elektronische collectievorming een voortrekkersrol; bij deze bibliotheken bestaat dan ook vooral belangstelling voor de digitale collectie van de KB.

• • •

Lenen / inzien / raadplegen via het web

Raadplegen ter plekke, lenen en digitale beschikbaarheid: voor de KB-collectie zijn deze drie vormen van gebruik van even groot belang.

Voor de Nederland-Collectie geldt dat een belangrijk deel van het bronnenmateriaal uitsluitend ter plaatse in de KB geraadpleegd kan worden (Depotmateriaal, NGTC-collectie). Gezien de nationale profilering van de KB is het van het grootste belang dat gebruikers ook buiten de KB toegang hebben tot de Nederland-Collectie. Bepaalde NGTC-werken zullen in meer exemplaren worden aangeschaft voor de uitleen. Digitale beschikbaarstelling van NGTC-materiaal is ook een primaire taak voor de KB.

Bijzondere Collecties worden in de bibliotheek ter inzage gegeven in speciaal daartoe geëquipeerde ruimten. Maar ook bij de digitale presentatie van de bibliotheek hebben de Bijzondere Collecties tot op heden een belangrijke rol gespeeld, vooral om de geïnteresseerden te wijzen op de schatten van de KB.

Tussen bewaarbibliotheek en gebruiksbibliotheek

De KB heeft, o.a. als houdster van het Depot, bij uitstek een missie als bewaarbibliotheek. De actieve collectievorming (NGTC en Referentie) is echter nadrukkelijk gericht op het actuele en toekomstige gebruik van de collectie. In dat verband zal de KB zich dan ook meer moeten profileren als gebruiksbibliotheek.

Depotboeken zijn niet bestemd voor frequent gebruik. Van veel gevraagde titels zal in principe dan ook een tweede exemplaar worden aangeschaft.

De Bijzondere Collecties zijn gericht op behoud van het cultureel erfgoed en hebben tevens een inhoudelijke en museale functie.

In haar geheel neemt de KB-collectie een middenpositie in tussen bewaren en gebruiken.

10 INDELING VAN DE KB-COLLECTIE: VIER COLLECTIEDELEN

Indeling

Voor de indeling van collecties kunnen diverse criteria gehanteerd worden. Tot nog toe werd voor de KB-collectie meestal de wijze van verwerven of beschikbaar stellen als indelingscriterium gebuikt. Zo werd onderscheid gemaakt tussen de Depotcollectie (gratis ontvangen, niet uitleenbaar), Bijzondere Collecties (gekocht / gekregen, niet uitleenbaar) en de wetenschappelijke collectie (gekocht / gekregen, merendeels uitleenbaar). Voor klanten – die collecties vanuit hun inhoud benaderen – leidt deze indeling tot een gefragmenteerd beeld en verwarring. De hier voorgestelde indeling gaat primair uit van inhoud en potentieel gebruik van de collectie.

Uitgangspunt is bovendien een geïntegreerde benadering van Depotcollectie en overige collectiedelen. Deze indeling zal zowel richtinggevend zijn voor de presentatie aan het publiek, als voor het interne collectiebeleid. De KB-collectie bestaat voortaan uit vier delen: Nederland-Collectie, Bijzondere Collecties, Referentiecollectie en internationaal e-Depot. Binnen de eerste drie collectiedelen worden afzonderlijke aandachtsgebieden onderscheiden.

In grote lijnen kan de KB-collectie worden samengevat in het hierna volgende overzicht. Per collectiedeel worden de onderdelen vermeld, gevolgd door *aandachtsgebieden*. Dit zijn specifieke collectiedelen waarop de KB een nationale zwaartepuntcollectie heeft opgebouwd, en die omwille van landelijk of internationaal belang ook in de toekomst bijzondere aandacht blijven verdienen.

-
-
-

Aandachtsgebieden voorzien van * betreffen internationale zwaartepunten. Uiteraard is de Nederland-Collectie als zodanig ook een internationaal zwaartepunt. Zoals de benaming al laat zien, krijgen deze collectiedelen bijzondere aandacht; de KB wil ze op het huidige niveau handhaven of verder uitbouwen.

Samenstelling van de vier collectiedelen

Nederland-Collectie

Deze collectie bevat zoveel mogelijk alle materiaal (gedrukt en elektronisch) geproduceerd in Nederland en het materiaal over Nederland. Tevens bevat de collectie de internationale context waarbinnen de Nederlandse cultuur zich ontwikkelt / ontwikkeld heeft. De collectie is samengesteld uit:

- het Depot van Nederlandse Publicaties (gedrukt en digitaal). De collectie is te raadplegen in de KB. Uit de gehele Depotcollectie is kopieleverantie voor IBL mogelijk.
- een volledige collectie op het terrein van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur (waaronder ook maatschappelijke ontwikkelingen en het Nederlandse / Europese recht) in internationale context. De collectie is te raadplegen in de Leeszaal van Nederland. Van veel titels zijn extra exemplaren beschikbaar voor de uitleen.

NB 1: Met de internationale context wordt bedoeld: literatuur over personen of onderwerpen die de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur beïnvloeden / hebben beïnvloed of die zelf vanuit Nederland een aantoonbare invloed (hebben) ondergaan. Zie voor een gedifferentieerde omschrijving van het begrip context § 11.

NB 2: De Nederlandse bijdrage op het terrein van technische en exacte wetenschappen wordt binnen de KB niet nadrukkelijk verzameld, maar is toch in belangrijke mate aanwezig, als deel van het Depot (voorzover gepubliceerd in Nederland) en als deel van het internationaal e-Depot (voorzover gepubliceerd in internationale wetenschappelijke tijdschriften).

Onderdelen

- Depotcollectie (incl. e-Depot Nederland)
- Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur in internationale context
 - Algemeen
 - Geschiedenis en geografie
 - Taal- en letterkunde
 - Kunsten
 - Filosofie en theologie
 - Rechten (Nederlands en Europees)
 - Sociale wetenschappen en maatschappijwetenschappen (incl. bestuurskunde, economie, politicologie).

Aandachtsgebieden Nederland:

- Periodieken (kranten en publiekstijdschriften)*
- Kinderboeken*
- Romans*

-
-
-

Aandachtsgebieden met een bredere internationale context

- Egodocumenten en biografieën
- Kookboeken
- Reisverslagen
- Sport
- Militaire geschiedenis
- Decoratieve kunst
- Esoterische wetenschappen
- Schaken en dammen*

Bijzondere Collecties

Hieronder worden verstaan: handschriften, oude drukken, zeldzame en kostbare werken, en bijzondere materialen. Deze collecties vereisen vanwege hun fysieke kenmerken gespecialiseerde kennis en zorg. Bovendien worden deze collecties niet alleen als inhoudelijke bron bestudeerd, maar zijn zij tevens studieobject vanuit specifieke materiële invalshoeken. Veel onderzoekers bestuderen inhoudelijke en materiële aspecten in samenhang. De Bijzondere Collecties bestaan voor het merendeel uit Nederlands materiaal en het onderscheid met de Nederland-Collectie is daardoor deels kunstmatig. De literatuur op het gebied van de boekwetenschap is ook bij de Bijzondere Collecties ondergebracht; op dit terrein beheert de KB met de UB Amsterdam de belangrijkste collectie van het land.

De collecties zijn te raadplegen in de Leeszaal Bijzondere Collecties.

Onderdelen

- Handschriften
- Oude Drukken (tot en met de achttiende eeuw)
- Zeldzame en Kostbare Werken (vanaf de negentiende eeuw)
- Bijzondere Materialen
- Boekwetenschap

Aandachtsgebieden (Nederlands, tenzij anders vermeld):

- Verluchte middeleeuwse handschriften*
- Theologische middeleeuwse handschriften
- Middelnederlandse handschriften
- Alba Amicorum*
- Incunabelen en post-incunabelen (met name Nederlandse*)
- Liedboeken 1500-1800*
- Gelegenheidsgedichten*
- Pamfletten en plakaten*
- Populair proza 1540-1800
- Boekhandelscatalogi vóór 1800
- Bibliofile uitgaven*
- Bibliofile, Franse literaire uitgaven (Koopmancollectie)
- Handvervaardigde boekbanden*
- Papiercollectie*

-
-
-

Referentiecollectie

De Referentiecollectie bevat literatuur op alle vakgebieden, met de nadruk op de geesteswetenschappen. Voor de menswetenschappen is de diepgang aanzienlijk beperkter en voor de exacte wetenschappen is slechts inleidende, populariserende literatuur aanwezig. De Referentiecollectie moet antwoord geven op vragen van de ontwikkelde leek en moet een specialist toegang geven tot vakgebieden buiten zijn eigen terrein. De collectie geeft daarom een globaal beeld van de stand van het onderzoek en de onderzoeksvragen op het desbetreffende terrein ('state of the art'). Bij de aanschaf zal voorrang worden gegeven aan informatie in digitale vorm.

De collectie is sterk algemeen georiënteerd en omvat o.a. belangrijke internationale kranten en opiniebladen. Ook biedt de collectie toegang tot (elders) beschikbare literatuur door middel van bibliografische en andere hulpmiddelen, in aanvulling op en verdieping van het referentiemateriaal dat vrij toegankelijk is via het web. De gedrukte Referentiecollectie is te raadplegen in de Algemene Leeszaal. Er staat ook (uitleenbaar) materiaal in de magazijnen.

Aandachtsgebied:

- Geschiedenis van de wetenschappen

Internationaal e-Depot

Het e-Depot zal bij het ingaan van de beleidsperiode 2006-2009 de elektronische productie bevatten van de grote (internationale) wetenschappelijke uitgevers. In tegenstelling tot de overige delen van de KB-collectie betreft dit voornamelijk STM-literatuur (Scientific, Technical, Medical). Met het opslaan van deze bestanden neemt de KB een belangrijke positie in bij het garanderen van 'permanent access' tot de wetenschappelijke productie. Als 'last resort' kan dit materiaal binnen de KB on line worden geraadpleegd. Ook kan materiaal uit het e-Depot beschikbaar worden gesteld via IBL. Voor deze betrekkelijk nieuwe activiteit van de KB wordt los van het collectieplan een businessplan opgesteld. Daarom zal aan het e-Depot in dit rapport geen expliciete aandacht worden geschonken.

De grenzen tussen de verschillende collectiedelen kunnen niet steeds scherp worden getrokken. De collectie kinderboeken bijvoorbeeld wordt gerekend tot de aandachtsgebieden van de Nederland-Collectie, maar bevat veel materiaal dat op grond van het jaar van verschijnen deel uitmaakt van de Bijzondere Collecties.

Voor de Nederland-Collectie, de Bijzondere Collecties en de Referentiecollectie zijn algemene collectieprofielen opgesteld volgens een model, dat ook gebruikt zal worden voor de gespecificeerde collectie-onderdelen en aandachtsgebieden (bijlage 2).

Verschillen met de huidige praktijk

Van Depot en wetenschappelijke collectie naar Nederland-Collectie en Referentiecollectie

Het essentiële onderscheid in de nieuwe indeling is gebaseerd op inhoudelijke kenmerken en niet meer op vormkenmerken.

• • •

Wijziging aanschafniveau: intensivering aanschaf

De profilering van de Nederland-Collectie en de inrichting van de Leeszaal van Nederland vereisen dat Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur zo volledig mogelijk worden verzameld. Omdat er van veel werken naast de exemplaren voor de Leeszaal van Nederland ook uitleen-exemplaren aanwezig moeten zijn, zal er kwantitatief op het terrein van de NGTC meer worden aangeschaft dan tot nog toe (dit geldt ook retrospectief).

De papieren Referentiecollectie is al van hoog niveau. Om een dergelijk niveau ook voor de digitale vorm te bereiken en handhaven zal in de aanschaf een extra accent gelegd moeten worden bij de digitale referentiebibliotheek, uiteraard binnen de voor de verschillende vakgebieden afgesproken grenzen (in omvang en diepte). Intensivering van de digitale aanschaf is noodzakelijk. Gezien de maatschappelijke belangstelling voor *popular culture* en gelet op het feit dat dergelijk materiaal vrijwel niet in een Nederlandse bewaarbibliotheek wordt verzameld, dient de KB dit aspect van de collectievorming te bewaken en uit te bouwen. De aandacht voor *popular culture* zal in het aanschafbeleid zichtbaarder moeten worden over de totale breedte van de collectievorming.

Wijziging aanschaf: toespitsing op Nederland in internationale context (Nederland in de wereld)

De accenten waarop de KB – met name Nederland in internationale context – in versterkte mate zal inzetten zijn als zodanig niet nieuw. De uitvoering zal echter geïntensiveerd moeten worden. Deze toespitsing zal met name zichtbaar worden in de vakgebieden: geschiedenis, maatschappijwetenschappen, kunsten en rechten.

Wijziging aanschafniveau / inkrimping zelfstandige vakgebieden

Aanschaf op het terrein van de humaniora vindt in de toekomst slechts plaats in het kader van de Nederland-Collectie of als deel van de Referentiecollectie. De aanschaf binnen de Referentiecollectie zal niet meer plaatsvinden als afzonderlijk vakgebied, met afzonderlijke expertise en budget. Het gaat om de volgende vakgebieden, die in de huidige situatie nog als afzonderlijk vakgebied worden verzameld / behartigd: Niet-westerse kunst; Klassieke talen; Frans, Romaanse talen; Duits en Germaanse talen algemeen; Engels; Semitische talen; Overige talen.

Bestaande collecties buiten het profiel

De KB bezit een grote hoeveelheid materiaal dat op basis van het nieuwe profiel niet meer aangeschaft zou worden. Dit materiaal blijft uiteraard beschikbaar voor raadpleging, uitleen en IBL. Het wordt echter niet meer aangevuld en heeft een lage prioriteit bij conservering, ontsluiting etc. Incidenteel zou dit materiaal afgestoten kunnen worden, als het zeer specialistisch materiaal betreft dat een lacune opvult in een Nederlandse openbare zwaartepuntcollectie op het desbetreffende vakgebied.

Van speciale collecties naar aandachtsgebieden

De huidige website noemt ruim zestig collecties die speciaal worden geacht vanwege inhoud, volledigheid of de herkomst. In het onderhavige collectieplan worden de speciale collecties duidelijk gegroepeerd door ze onder te brengen bij een van de hoofddelen van de collectie; bovendien wordt hun aantal gereduceerd en hun benaming gewijzigd in aandachtsgebieden. Collecties die geen nationaal of internationaal zwaartepunt vormen, of die de KB niet als zodanig wil voortzetten, zijn niet meer vermeld. Dit betreft bijvoorbeeld collecties als Jeanne d'Arc, Atlantis etc.

• • •

Collecties met bijzondere herkomst zijn in het collectieplan eveneens buiten beschouwing gelaten; deze collecties vormen in de collectievorming slechts incidenteel een factor. Het aantal aandachtsgebieden is teruggebracht naar 27.

Geïntegreerde aanpak per collectiedeel

Het tijdschriftenbestand en het bestand aan digitale publicaties worden niet meer benaderd als een “zelfstandig” deel binnen de collectievorming. Deze aanschaf wordt integraal deel van het collectiebeleid voor elk van de collectiedelen op vakgebiedsniveau. Door de omslag naar digitale publicaties ten koste van gedrukte zullen de budgetten per vakgebied in ieder geval moeten gaan functioneren als onderling communicerende vaten.

Consequenties voor klanten

De verschillende collectiedelen worden fysiek binnen de KB helder gepresenteerd in de verschillende leeszaal, en daarnaast uiteraard ook als zelfstandige eenheid via de website. Bovendien zullen belangrijke onderdelen van de collectie ook gepresenteerd worden via culturele en wetenschappelijke activiteiten.

Binnen de collectieonderdelen zal de KB de verschillende aandachtsgebieden op een herkenbare wijze profileren.

11 NEDERLANDSE GESCHIEDENIS, TAAL EN CULTUUR IN CONTEXT: AARD EN DIEPTE VAN DE CONTEXT

In het *Beleidsplan 2002-2005* werd als profilering voor de collectievorming van de KB Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur in brede internationale context aangegeven. De historische en culturele wisselwerking met Europa en de VS werd expliciet genoemd. Over de breedte van die context bestond niet echt overeenstemming. De diepgang werd gestuurd door de beschikbaarheid van collectiemiddelen.

De context van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur: kenmerken

De gebruikers van de NGTC-collectie kunnen en willen de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur niet bestuderen als een geïsoleerd verschijnsel, maar moeten Nederland kunnen plaatsen in zijn context. Nederland kunnen situeren in een breed internationaal kader is dan ook het uitgangspunt bij de collectievorming. Binnen de context is er meer aandacht voor historische, beschrijvende en biografische werken dan voor theoretische. De theoretische werken zijn van oudsher beter vertegenwoordigd in de collecties van de universiteitsbibliotheken en gespecialiseerde onderzoeksinstituten.

Wat zijn de kenmerken van de context-collectie?

1. **Directe relatie.** De literatuur beschrijft personen of onderwerpen die de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur beïnvloeden / hebben beïnvloed of die zelf vanuit Nederland een aantoonbare invloed (hebben) ondergaan.
2. **Diepgang gericht op de beoogde gebruikersgroepen.** Het niveau stijgt uit boven het niveau van referentiewerken en betreft daarom ook monografieën. Deze zijn meer voor generalisten dan voor specialisten. Een biografie van Rousseau zal wel gekocht worden, maar een literair-theoretische behandeling van zijn teksten niet. De term ‘algemene ontwikkeling’ is een handvat om het niveau van de context aan te duiden.

• • •

3. **Geografische begrenzing.** Nederland is het uitgangspunt voor de collectievorming. ‘Hoe dichterbij Nederland, hoe beter’ kan als vuistregel gelden. Het gaat daarbij niet alleen om geografisch dichtbij, maar ook om de mate waarin er een wisselwerking is tussen de twee culturen, of de mate waarin een land behoort tot de invloedssfeer van Nederland. De nadruk ligt daardoor geografisch op België, Engeland, Frankrijk, Duitsland en Amerika en de Nederlandse voormalige koloniën. Bij wisselwerking tussen culturen gaat de aandacht uit naar herkomstlanden van immigranten, zoals Marokko en Turkije.
4. **Humaniora.** Ook voor de context ligt de nadruk op geschiedenis, taal en cultuur.
5. **Taal.** De nadruk ligt op werken in het Nederlands of Engels. In mindere mate wordt ook gecollectieerd in het Frans en Duits. Andere talen zullen slechts zeer incidenteel worden opgenomen. Een uitzondering vormen de werken in andere talen die over Nederland gaan en uit het Nederlands vertaalde werken; deze worden alle opgenomen.

De verhouding tussen context en andere collectiedelen van de KB

Het onderscheid tussen context NGTC en Referentiecollectie is deels kunstmatig. Een deel van de context valt in feite onder referentiemateriaal. Maar waar het de relatie met Nederlandse taal, geschiedenis en cultuur betreft zal de context aanzienlijk dieper gaan dan de Referentiecollectie. De KB-collectie kent, zoals in § 10 staat vermeld, binnen alle collectiedelen een of meer aandachtsgebieden die omwille van landelijk of internationaal belang ook in de toekomst bijzondere aandacht blijven verdienen. Binnen de Nederland-Collectie worden enkele aandachtsgebieden met een bredere internationale context genoemd, die materiaal bevatten dat dieper gaat dan alleen NGTC. Dit zijn specifieke collectieonderdelen die gecontinueerd worden, omdat zij nadrukkelijk aansluiten bij de kleuring van de KB-collectie als geheel of betrekking hebben op een voor Nederland belangrijk (uniek) zwaartepunt. Hoewel deze aandachtsgebieden de geografische beperking van de Nederland-Collectie overstijgen, zijn zij toch als deel van dit collectieonderdeel genoemd. Zij sluiten als verdiepingsmateriaal aan op belangrijke onderdelen van de Nederland-Collectie.

12 VEREISTE KENNIS EN KENNISORGANISATIE

Algemeen

Bij de organisatie van de gebiedsdeskundigen is de indeling in de collectiedelen Nederland-Collectie, Bijzondere Collecties en Referentiecollectie richtinggevend. De consistentie binnen deze terreinen zal nadrukkelijk bewaakt moeten worden. Inmiddels is per april 2005 de afdeling Informatie & Collecties onderverdeeld in twee teams: Nederland- / Referentiecollectie onder leiding van een teamleider, en Bijzondere Collecties onder leiding van het hoofd I&C.

Kennis- en kennisorganisatie

De implementatie van het collectieplan vormt aanleiding om te bezien welke gebiedsdeskundigheid gewenst is om de inhoudelijke selectie en de presentatie van de KB-collecties op hoog niveau te kunnen laten plaatsvinden. Hierbij moet ook aandacht zijn voor de vastlegging en overdracht van kennis van vertrekkende gebiedsdeskundigen aan nieuwe. De daadwerkelijke invulling van deze expertise valt buiten het bestek van dit plan.

Nederland-Collectie

Bij gebiedsdeskundigen moet op hoog niveau kennis aanwezig zijn van de Nederlandse geschiedenis, taal, cultuur en samenleving. Deze kennis moet nadrukkelijk breed verdeeld zijn over de periodes en de vakgebieden. Binnen de Nederland-Collectie moet de inhoudelijke verantwoordelijkheid verdeeld worden over de gebiedsdeskundigen, zowel voor de verschillende vakgebieden als voor de diverse specifieke (kleinere) aandachtsgebieden. Clustering van gebieden met ‘popular culture’ als nadrukkelijke kleuring verdient daarbij de voorkeur.

Bijzondere Collecties

Voor elk van de onderdelen van de Bijzondere Collecties moet binnen de eigen organisatie deskundigheid aanwezig zijn: handschriften, oude drukken, zeldzame en kostbare werken, en bijzondere materialen. Bij de specifieke invulling van deze deskundigheid moet de lijst aandachtsgebieden sturend zijn; bij de gebiedsdeskundigen dient hiervoor speciale expertise aanwezig te zijn of te worden ontwikkeld. De kennis en expertise kunnen zowel betrekking hebben op de inhoud van de collecties als op de materiële aspecten. Afhankelijk van de beheerde collectiedelen heeft inhoudelijke of materiële kennis prioriteit.

In het kader van de huidige en toekomstige samenwerking met UB Leiden, UB Amsterdam en Meermannano kan (specialistische) kennis op dit gebied gedeeld worden of in specifieke gevallen via een collega-instelling worden betrokken. Voorbeelden van expertise die de KB via samenwerkingspartners kan betrekken: kaarten (UB Leiden en UB Amsterdam), prenten, tekeningen en fotografie (UB Leiden), ex-libris (Meermannano) en stripboeken (UB Amsterdam).

Referentiecollectie

De gebiedsdeskundigen die verantwoordelijk worden voor de Referentiecollectie moeten een brede oriëntatie hebben. Op de verschillende vakgebieden zal nadrukkelijk moeten worden samengewerkt met de gebiedsdeskundigen van de Nederland-Collectie en de Bijzondere Collecties.

13 SAMENWERKING MET DERDEN

Algemeen

De formele en informele collectieafspraken die de KB met derden heeft gemaakt, zijn in het kader van het collectieplan geïnventariseerd, zie bijlage 4. Voor de toekomst is het nieuwe collectieprofiel de basis voor samenwerking met derden, die met name voor digitalisering zal worden gezocht.

Met andere wetenschappelijke bibliotheken

Binnen UKB-verband is de KB actief op het terrein van collectiemanagement en van GOO. In het NWO-project Bibliotheekvoorziening Geesteswetenschappen (BGW) speelt de KB een coördinerende en controlerende rol. De landelijke samenwerking is sterk gericht op licentiebeleid en -contracten. Gezien de aard en opbouw van de eigen collectie heeft de KB hierin een marginale rol. Voor de periode 2006-2009 brengt de KB geen verschuivingen aan en blijft zich concentreren op BGW (tot 2007) en GOO en daaraan gerelateerde activiteiten.

• • •

Binnen de regio

De toespitsing van de KB op een eigen, duidelijk profiel biedt geen concrete aanleiding tot samenwerkingsverbanden in de regio, anders dan reeds bestaan en zijn vastgelegd. De digitale referentiecollectie van de KB kan een belangrijke aanvulling zijn op de diensten die de OB en de bibliotheken van de instellingen voor HBO voor hun eigen gebruikers creëren. Overleg hierover in een vroeg stadium verdient aanbeveling.

Voor de Nederland-Collectie

Voor de Nederland-Collectie moet de samenwerking gericht zijn op onderzoekers en onderzoeksinstellingen die zich bezighouden met NGTC, zowel in binnen- als buitenland, en daarnaast op instellingen die gericht zijn op 'popular culture'. In Nederland zijn dat o.a. het Meertens Instituut, Openlucht Museum en Nederlands centrum volkscultuur. Met het Meertens Instituut is in het recente verleden succesvol samengewerkt in het Straatliefdierenproject binnen Het Geheugen van Nederland. Verdere samenwerking met bestaande en nieuwe partners zal op korte termijn gezocht moeten worden.

Een wezenlijk bestanddeel van de Nederland-Collectie is het Depot van Nederlandse Publicaties. Om de continuïteit van het Depot te garanderen zal samenwerking met de gehele boekenbranche (NUV, KVB, NBC, afzonderlijke leveranciers, etc.) permanente aandacht en een actief relatiebeheer vereisen. In het kader van collectionering en bewaring van het nationale cultureel erfgoed dient zorgvuldige afstemming met andere (nationale) instituten plaats te vinden zoals het Nationaal Archief, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis.

Voor de Bijzondere Collecties

Organisatie en taken rondom de Bijzondere Collecties zijn bij veel universiteitsbibliotheken in beweging. Bij de Universiteit van Amsterdam bereidt men een ambitieus verhuis- en expositieprogramma voor. Aan de Universiteit Leiden beraadt de UB-directie zich op de conclusies van een extern rapport betreffende een 'Special collections development project'. Nieuwe vormen van samenwerking met deze twee bibliotheken zouden onderzocht kunnen worden. Hierbij dient ook Museum Meermanno te worden betrokken, gelet op de unieke positie van dit museum. De KB kan zich hierbij zowel profileren met technische expertise (conservering / digitalisering / projectmanagement) als met inhoudelijke expertise (zoals verlichte middeleeuwse handschriften, 15^e-16^e eeuwse drukken en papier).

14 COLLECTIES: DOELEN EN ACTIEPUNTEN 2006-2009

Doelen

In de periode 2006-2009 stelt de KB zich de volgende doelen met betrekking tot de Nederland-Collectie, de Bijzondere Collecties en de Referentiecollectie:

- De collecties vormen de basis voor de dienstverlening van de KB aan de wetenschap. De digitale beschikbaarheid van bronnen op het gebied van Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur wordt verbeterd.
- Het Nederlands erfgoed dat onderdeel uitmaakt van haar collecties, wil de KB graag onder de aandacht brengen van een breed publiek van geïnteresseerde leken. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de fysieke tentoonstellingsruimte, van de KB-website en waar mogelijk van Het Geheugen van Nederland.

-
-
-

- Het profiel van de KB-collectie is fysiek terug te vinden in de leeszaal: Leeszaal van Nederland, Leeszaal Bijzondere Collecties en Algemene Leeszaal.
- De organisatie van de collectievorming wordt aangepast aan het nieuwe profiel.
- Het collectieprofiel zal de basis zijn voor de prioritering van collecties ten behoeve van digitalisering en conservering.

De collectievorming voor het internationaal e-Depot heeft een eigen dynamiek, hiervoor zal een afzonderlijk plan met actiepunten worden opgesteld.

Actiepunten

Uit het collectieplan in het algemeen, en uit de hierboven geformuleerde doelstellingen in het bijzonder, vloeit een lange lijst actiepunten voort. Sommige liggen op algemeen KB-niveau, sommige op algemeen HKC-niveau, sommige gelden uitsluitend voor bepaalde collectiedelen. In de hieronder genoemde actiepunten is inbreng vanuit HKC verondersteld, tenzij tussen haakjes anders vermeld is.

Actiepunten algemeen

- Bepalen gewenste gebiedsdeskundigheid (directie, HKC-MT)
- Collectiedelen verdelen over gebiedsdeskundigen
- Op korte termijn moet het tijdschriftenbestand worden geschoond, om het tijdschriftenbestand aan te passen aan het collectieprofiel en om ruimte vrij te maken voor nieuwe abonnementen
- Implementatie nieuwe tranche BGW (met HVP)
- Rol commissie digitale bestanden en rol gebiedsdeskundigen in digitale collectievorming nader uitwerken en deskundigheid ontwikkelen binnen HKC inzake licentiebeheer (met HPD en HVP)
- Versterken organisatie en coördinatie collectievorming, inclusief selectie-overleg
- Verbeteren werkprocessen collectievorming, inclusief 'approval plans' (met HVP)
- Herzien budgetverdeling boeken, tijdschriften en digitale bestanden; vanaf het begrotingsjaar 2006 wordt de budgetverdeling aangepast aan het collectieprofiel. Budgetten voor tijdschriften en digitale bestanden worden per collectiedeel geïntegreerd
- Herhaling gebruikersonderzoek na implementatie collectieplan en herinrichting leeszaal (HPD)
- Afstemmen Wetenschappelijk en Cultureel Programma op collectieplan
- Opstellen behoudsplan KB op basis van de uitgangspunten / indeling van het collectieplan
- Afstemmen conserverings- en digitaliseringsbeleid en contentbeheer op collectieplan (met HRD)
- Evaluatie Kennisdiensten (directie)
- Besluit nemen over toekomst onderwerpsontsluiting binnen KB, rekening houdend met de in het collectieplan geformuleerde collectiedelen / aandachtsgebieden (directie, met HVP / HKC)
- Schrijven van een publieksversie van het collectieplan voor klanten ter toelichting op de collectiesamenstelling en -vorming van de KB.

Actiepunten Nederland-Collectie

In de beleidsperiode 2006-2009 moet het begrip Nederland-Collectie binnen en buiten de KB een duidelijk gezicht krijgen en een impuls vormen voor de informatieverschaffing op het gebied van de NGTC. Depot, Leeszaal van Nederland, NGTC-collectie moeten elkaar als vanzelfsprekend aanvullen en versterken. Om dat te bereiken moeten voor de Nederland-Collectie de volgende prioriteiten / acties worden gesteld:

- Inrichting Leeszaal van Nederland
- Profielen opstellen, ook voor aandachtsgebieden
- Ontwikkelen toegang op wetenschappelijk niveau tot Nederland-Collectie, waaronder inventarisatie gedigitaliseerd Nederlands materiaal (Alfaned)
- Webarchivering (selectie bronnen Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur) (bijdrage aan project HRD)
- Verwerving Nederlandse publicaties voor e-Depot (HVP)
- Uitwerken selectiecriteria Depot voor Nederlandse Publicaties (HVP, in overleg met HKC).

Actiepunten Bijzondere Collecties

Het beleid rond de Bijzondere Collecties is al vele jaren gericht op de Nederlandse cultuur. De collecties en de kennis erover moeten zichtbaarder worden voor bezoekers. In de periode 2006-2009 zullen de bereikbaarheid via het web en de zichtbaarheid voor de klant centraal staan.

- Alle toegangen tot de Bijzondere Collecties, op titelniveau of op collectieniveau, worden gedigitaliseerd en zijn via het web bereikbaar. De retro-catalogisering van de handschriften wordt voltooid en collectiebeschrijvingen (bijvoorbeeld EAD) worden geïmplementeerd
- De beschikbaarheid van de Bijzondere Collecties via het web wordt vergroot door digitalisering van belangrijke bronnen
- Geregeld, gericht en op planmatige wijze worden potentiële gebruikers geattendeerd op en vooral actief betrokken bij delen van de collectie (met HPD)
- Expertise-ontwikkeling en digitale collectie-presentatie vinden plaats in samenwerking met drie partners (UB Leiden, UB Amsterdam en Meermann). Hierdoor kan de beschikbare expertise vergroot worden. Bovendien zal de zichtbaarheid van de collectie toenemen. Zie verder § 12.
- Herinrichting Leeszaal Bijzondere Collecties (KB-breed)
- Selectie voor webarchivering Nederlandse 'webincunabula'; websites die door hun vormgeving of op andere niet-inhoudelijke gronden bijzonder zijn (bijdrage aan nog te starten project HRD).

Actiepunten Referentiecollectie

In de periode 2006-2009 moet de Referentiecollectie zowel in de Algemene Leeszaal als op het web een duidelijk gezicht krijgen. De prioriteiten zijn vooral hierop gericht. Gebruik en gebruikerswensen worden gecontroleerd en bepalen de collectievorming in sterke mate. Meer dan bij andere collectiedelen wordt bij de Referentiecollectie de samenstelling bepaald door het actuele gebruik.

- In de Algemene Leeszaal wordt een referentiecollectie geformeerd op grond van de bestaande collecties en van nieuwe aanwinsten
- De digitale collectie naslag en algemene werken (bijvoorbeeld buitenlandse kranten en opiniebladen) wordt geactualiseerd en uitgebreid
- De digitale referentiecollectie wordt actief gepromoot (HPD).

Basiscode	Onderwerp Basiscode	Accent KB	Huidig	Toekomst
08	Filosofie		B	D
08.21	Filosofie, Griekse, Romeinse oudheid		B	C
11	Theologie, godsdienstwetenschappen		C	D
11.50	Theologie, godsdienstwetenschappen	<i>Kerkgeschiedenis; Nederland in brede context</i>	B	B
15	Geschiedenis		B	C
15.10	Geschiedenis: deeldisciplines	<i>Militaire geschiedenis</i>	A	A
15.22	Genealogie, heraldiek		B	B
15.70	Geschiedenis: Nederland		B	A/B
15.70	Geschiedenis Europa	<i>Incl. prehistorie, oudheid, Romeinse tijd</i>	B	C
15.70	Geschiedenis alle gebieden		B	C/D
17	Algemene taal- en literatuurwetenschap		D	D
17.91	Letterkunde van en voor groepen	<i>Nederlandse kinderboeken</i>	*	*
18	Taal en letterkunde: naar afzonderlijke talen			
18.04-18.07	Engelse en Anglo-Amerikaanse taal- en letterkunde		B	D
18.09	Duitse letterkunde		B	D
18.09	Duitse letterkunde	<i>Goethe</i>	B	D
18.10	Nederlandse taalkunde		B	B
18.11	Nederlandse letterkunde		*	*
18.12	Zuid-Afrikaanse taal- en/of letterkunde		A	C
18.13	Friese taal- en/of letterkunde		A	B
18.25	Franse letterkunde		B	D
18.29	Italiaanse letterkunde		B	D
18.29	Italiaanse letterkunde	<i>Dante</i>	B	D
18.32	Spaanse letterkunde		C	D
18.32	Spaanse letterkunde	<i>Cervantes</i>	B	D
18.41-18.46	Klassieke talen: taal- en letterkunde		B	C
18.47	Middeleeuws-Latijnse letterkunde		B	C
18.48	Neolatijnse letterkunde		B	C
18.99	Taal en letterkunde: voorzover niet genoemd		D	D
20	Kunswetenschappen	<i>Algemeen</i>	B	C
20.70	Kunst van Nederland		B	A/B
20.70	Kunst van Europa		B	B
21	Afzonderlijke kunstvormen		B	C
21.80-21.97	Decoratieve kunst		A	A
24	Theaterwetenschap		D	D
24	Film- en TV-wetenschap		C	C
24	Muziekwetenschap	<i>KB zal collectievorming afstemmen met NMI</i>	C	C

Basiscode	Onderwerp Basiscode	Accent KB	Huidig	Toekomst
30	Exacte wetenschappen in het algemeen		D	D
31	Wiskunde		D	D
33	Natuurkunde		D	D
35	Scheikunde		D	D
38	Aardwetenschappen		D	D
39	Astronomie		D	D
42	Biologie		D	D
43	Milieukunde		D	D
44	Geneeskunde		D	D
46	Diergeneeskunde		D	D
48	Landbouwetenschappen		D	D
49	Huishoudkunde		D	D
49.25	eetwaren naar bereiding	<i>Kookboeken</i>	A	A
50	Technische wetenschappen in het algemeen		D	D
51	Materiaalkunde		D	D
52	Werktuigbouwkunde		D	D
53	Elektrotechniek		D	D
54	Informatica		D	D
55	Verkeerstechniek, vervoerstechniek		D	D
56	Civiele techniek, bouwkunde		D	D
57	Mijnbouwkunde		D	D
58	Procestechnologie		D	D
70	Sociale wetenschappen in het algemeen		D	D
70	Sociale wetenschappen	<i>Nederlandse maatschappijwetenschappen</i>	B	B
71	Sociologie		D	D
73	Culturele antropologie	<i>Nederlandse culturele antropologie</i>	C	D
74	(Sociale) geografie, cartografie, planologie, demografie		C	C
74.13-74.28	Geografie	<i>Reisbeschrijvingen</i>	A	A
76	Recreatie, vrijetijdsbesteding		C	C
76.12	Takken van sport	<i>met name historische aspecten</i>	A	A
76.12	Takken van sport	<i>Alpinisme</i>	A	A
76.12	Takken van sport	<i>Bridge</i>	A	A
76.12	Takken van sport	<i>Cricket</i>	A	A
76.12	Takken van sport	<i>Schaken en dammen (en bordspelen)</i>	*	*
76.12	Takken van sport	<i>Valkerij</i>	A	A
77	Psychologie		D	D
79	Andragologie		D	D
80	Pedagogiek		D	D
81	Onderwijs		B	D
83	Economie		C	D
85	Bedrijfskunde, organisatiekunde, arbeidswetenschappen		D	D
86-86.99	Recht	Nederlands	B	B
	Recht	Europees	C	C
	Recht	Overige landen, gebieden	C	D
88	Bestuurskunde		D	D
89	Politicologie		D	D

De Bijzondere Collecties vergeleken

Volgnr.	Collectie	Collectie-deel	huidig	toekomst
1	Middeleeuwse handschriften		A	A
1a	Middeleeuwse handschriften	verluchte handschriften	*	*
1b	Middeleeuwse handschriften	Middelnederlandse teksten	A	A
1c	Middeleeuwse handschriften	theologische middeleeuwse handschriften	A	A
2	Na-middeleeuwse handschriften		B	B
2a	Na-middeleeuwse handschriften	Alba amicorum (Nederland)	*	*
2b	Na-middeleeuwse handschriften	Brieven geleerden, kunstenaars en letterkundigen	B	B
2c	Na-middeleeuwse handschriften	Persoonlijke collecties	B	B
2d	Na-middeleeuwse handschriften	Losse stukken geschiedenis, letterkunde en recht	B	B
3	Incunabelen en postincunabelen		A	A
3.a	Incunabelen en postincunabelen	Nederlandse	*	*
3.b	Incunabelen en postincunabelen	overig	A	A
4	Oude drukken (1540-1800)		B	B
4.a	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse	B	B
4.b	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse: liedboeken	*	*
4.c	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse: populair proza	A	A
4.d	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse: gelegenheidsgedichten	*	*
4.e	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse: pamfletten	A	A
4.f	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse: boekhandelscatalogi	A	A
4.g	Oude drukken (1540-1800)	Nederlandse: overheidspublicaties (plakaten)	*	*
4.h	Oude drukken (1540-1800)	overig	B	B
5	Biblioefie werken		B	B
5.a	Biblioefie werken	Nederlandse	*	*
5.b	Biblioefie werken	buitenland	B	D
5.c	Biblioefie werken	overig: Koopman	A	A
6	Boekbanden (handvervaardigd)		B	B
6.1	Boekbanden	Nederlandse	A	A
6.2	Boekbanden	overig	B	B
7	Papierhistorische collectie		*	*

• • •

Geografisch gebied

Wanneer de collectievorming zich met name op bepaalde gebieden / landen / regio's richt, wordt dat hier vermeld. Dit is bijvoorbeeld het geval bij de NGTC-context.

Collectiegroei /budget /actualiteit

Voorzover mogelijk wordt vermeld hoeveel titels er in 2004 voor het desbetreffende deelgebied werden verzameld en het daarmee gemoeide bedrag.

<i>Aanwas 2004</i>	<i>Aantallen</i>	<i>Bedrag in Euro's</i>
Monografieën		
Aantal tijdschriften		

Bovendien wordt aangegeven of de collectiegroei uitsluitend actueel materiaal betreft of ook ouder materiaal; in dat geval wordt een nadere omschrijving van het aanschafbeleid opgenomen.

Relatie met andere collectiegebieden

Zijn elders in de KB-collectie verwante collectiedelen, dan worden deze hier genoemd.

Ontsluiting

In het geval het desbetreffende collectiedeel afwijkt van de reguliere ontsluiting.

Toegang / presentatie

In het geval het desbetreffende collectiedeel in dit opzicht afwijkt van het algemene profiel.

Publicaties

Publicaties over deze KB-collectie of dit KB-collectiedeel. Indien er veel publicaties zijn, dan worden alleen de belangrijkste genoemd.

Verantwoordelijke

Naam gebiedsdeskundige of gebiedsdeskundigen (met onderlinge taakverdeling indien mogelijk aan de hand van basiscodes).

B. Tabel

Collectieniveau in detail

In de algemene profielen worden voor de collectievorming gemiddelde niveaucodes genoemd. Per deelprofiel worden in deze tabel de specifieke codes opgenomen. Voor de vakgebieden die zowel binnen de NGTC-collectie voorkomen als binnen de Referentiecollectie wordt één geïntegreerde tabel opgesteld.

2.a.3. Definitie van de collectieniveaus

Toelichting: afwijkende definitie

De definitie van de collectieniveaus zijn overgenomen van de collectieniveaus zoals die in het profiel 2001 binnen de KB werden gebruikt. Op één punt is een wijziging aangebracht. De "werken van belangrijke auteurs" zijn toegevoegd aan niveau 2. In het oude profiel werden deze uitsluitend aangeschaft binnen niveau 3 en dan gekoppeld aan "selectie van werken van minder belangrijke auteurs". In de KB (Referentiecollectie) zullen de werken van belangrijke auteurs bij uitstek wel en die van minder belangrijke auteurs in het geheel niet worden aangeschaft

0. **Geen collectievorming.** Er wordt niet aangeschaft op dit onderwerp of vakgebied.

1. **Minimale collectievorming.** Een aantal zeer algemene recente elementaire handboeken en naslagwerken en enkele basistijdschriften op dit onderwerp of vakgebied.

-
-
-

2. **Algemene naslagcollectie.** Een collectie van recent en algemeen materiaal ter introductie en afbakening van een onderwerp of vakgebied. Voorziet in informatie die verwijst naar aanvullende informatie. De collectie omvat: de belangrijkste vakwoordenboeken, encyclopedieën, handboeken, historische overzichtswerken, de werken van de belangrijke auteurs en een beperkt aantal andere monografieën. Een beperkt aantal representatieve algemene tijdschriften en lopende bibliografieën.

Gegarandeerde toegang tot een beperkte collectie elektronische bibliografische naslagwerken, teksten, databanken, tijdschriften, enzovoort.

Gegarandeerde toegang wil zeggen dat de bibliotheek de gebruikers niet alleen toegang biedt tot het Internet, maar ook tot gekochte elektronische bronnen (cd-roms) en tot externe elektronische bronnen die de bibliotheek in licentie of abonnement heeft.

Toelichting

Wanneer is een wetenschappelijk of literair auteur “belangrijk”? Op niveau 2 worden werken aangeschaft van auteurs die

- algemeen tot de literaire of de wetenschappelijke canon worden gerekend;
- in brede kring (ook buiten het directe eigen vakgebied) bekend zijn (hun boeken worden aangekondigd of gerecenseerd in internationale review-tijdschriften)
- genomineerd zijn / worden voor belangrijke internationale onderscheidingen / prijzen
- binnen een vakgebied een mijlpaal hebben gezet (en derhalve zullen behoren tot veel / meest geciteerde auteurs).

3. **Onderwijscollectie.** Een collectie ter ondersteuning van wetenschappelijk onderwijs en daarmee samenhangende zelfstandige studie. De collectie omvat: een breed scala aan basismonografieën en inleidende werken, de werken van belangrijke auteurs, selecties uit de werken van minder belangrijke auteurs en een brede selectie van encyclopedische en vakgerichte bibliografische naslagwerken.

Een uitgebreide collectie algemene tijdschriften en een collectie van toonaangevende tijdschriften en vakgerichte lopende bibliografieën.

Gegarandeerde toegang tot een uitgebreide collectie elektronische bibliografische naslagwerken, teksten, databanken, tijdschriften, enzovoort.

Er wordt verzameld in de meest gangbare (Europese) talen, maar ook in de taal van het object van studie in het geval van taalstudies.

4. **Onderzoekscollectie.** Een collectie ter ondersteuning van dissertatie- en wetenschappelijk onderzoek. De collectie omvat belangrijk bronnenmateriaal, onderzoeksrapporten, congresverslagen, alle belangrijke naslagwerken, een ruime selectie van gespecialiseerde monografieën, de werken van belangrijke auteurs en een uitgebreide keuze uit het werk van minder belangrijke auteurs.

Een uitgebreide verzameling van gespecialiseerde tijdschriften en lopende bibliografieën.

Gegarandeerde toegang tot een zeer uitgebreide collectie elektronische bibliografische naslagwerken, teksten, databanken, tijdschriften, enzovoort. Er wordt verzameld in meerdere talen.

5. **Complete collectie.** Dit niveau geeft aan dat de bibliotheek, waar mogelijk, streeft naar een zo volledig mogelijke verzameling van alle typen van informatiedragers, in alle talen, die voor onderzoek en onderwijs van belang kunnen zijn voor een specifiek deelgebied (‘speciale collectie’). De collectie geldt (inter)nationaal als van hoog niveau.

• • •

2.a.4 Definities van taalcodes

De hier gepresenteerde codes zijn toegespitst op het collectiebeleid van de KB. Er is echter zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij internationaal gehanteerde coderingen en de omschrijvingen uit de codes die in de KB-profielen (januari 2001) worden gebruikt. Nieuw is de Code N-E.

Binnen de KB geldt als algemeen uitgangspunt: indien er een goede vertaling in het Nederlands of Engels aanwezig is, dan worden werken uit andere talen bij voorkeur in vertaling gekocht.

- N** Een collectie voornamelijk in de eigen taal (Nederlands) met zeer weinig werken in een andere taal (*National language*).
- N-E** Een collectie met werken in het Nederlands en in het Engels: er zijn weinig of geen boeken in een andere taal aanwezig: (*National language / English*).
- C** Een collectie met niet alleen Engels en Nederlands, maar ook met de andere gangbare talen voor internationale wetenschappelijke communicatie binnen dit onderwerp (*Common languages*). Meestal zijn deze talen Duits of Frans, maar ook de taal van het object van studie in het geval van taalstudies.
- F** Naast Nederlands en Engels is ook materiaal aanwezig in andere Europese talen (*Foreign languages*). Specificeer in het commentaarveld de specifieke taal of taalgroepen die vertegenwoordigd zijn.
- W** Geen beperking bij het collectioneren t.a.v. de taal van de publicatie (*Wide selection*). Specificeer in het commentaarveld de taalgroepen die vertegenwoordigd zijn in de collectie.
- X** Collectie met materiaal in (voornamelijk) één vreemde taal, die direct samenhangt met het bestreken onderwerp of gebied (met name bij taalstudies en geografische studies). Specificeer in het commentaarveld de taal (*Language X*).
De taalcode X kan gecombineerd worden met alle andere codes, met uitzondering van code W.

2b Algemeen profiel: Nederland-Collectie

- Inhoud** Binnen de Nederland-Collectie wordt alle materiaal (gedrukt en elektronisch) verzameld dat geproduceerd is in Nederland en al het materiaal over Nederland. Tevens omvat de collectie de internationale context waarbinnen de Nederlandse cultuur zich ontwikkelt / ontwikkeld heeft. Hiertoe wordt de literatuur verzameld die personen of onderwerpen beschrijft die de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur hebben beïnvloed of die zelf vanuit Nederland een aantoonbare invloed hebben ondergaan.
De collectie is samengesteld uit:
- het Depot van Nederlandse publicaties (fysiek depot en het e-Depot Nederland); vanaf 1974 worden hierin alle Nederlandse publicaties verzameld. Van de periode vóór 1974 bezit de KB een aanzienlijke, maar geen volledige collectie Nederlandse publicaties.
 - een volledige collectie op het terrein van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur (NGTC) in internationale context.
Van deze collectiedelen zijn afzonderlijke profielen beschikbaar.

Gebruikersgroep	De Nederland-Collectie wordt opgebouwd en onderhouden ten behoeve van: alle wetenschappelijke onderzoekers op het terrein van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur die op zichzelf staande onderwerpen willen bestuderen of deze onderwerpen willen plaatsen binnen de internationale context;eenieder die voor studie of beroep een publicatie zoekt die in Nederland is verschenen;een breed geïnteresseerd publiek dat belang stelt in de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur.
Omvang en niveau	De Nederland-Collectie telt ongeveer 2,2 miljoen banden. De elektronische collectie is nu nog bescheiden. De collectievorming voor de Nederland-collectie betreft niveau 5-4. Op het gebied van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur worden alle papieren en digitale publicaties verworven (niveau 5). Voor publicaties op de overige terreinen wordt in het Depot volledigheid nagestreefd, maar niet voor alle categorieën bereikt (niveau 4).
Materiaaltypen	De Nederland-Collectie omvat: gedrukte publicaties: in principe volledig (materiaal dat eveneens als digitale publicatie verschijnt, is in principe uitsluitend digitaal aanwezig);digitale publicaties (alle materiaal dat in Nederland of over Nederland is geproduceerd). Niet verzameld worden handschriften (zie hiervoor Bijzondere Collecties) en audiovisuele publicaties (dit is de kerntaak van het Instituut voor Beeld en Geluid).
Talen	Het Depot kent geen beperking qua op te nemen taal: Nederland als land van publicatie is leidend. Taalcode: W. Binnen het collectiedeel Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur wordt materiaal verzameld in het Nederlands, Engels en in mindere mate in Frans en Duits. Uitsluitend indien de aard van het onderwerp dat vereist worden werken in andere talen aangeschaft. Taalcode: C.
Geografisch gebied	Het Depot kent geen beperking in geografisch gebied (als onderwerp); het criterium “gepubliceerd in Nederland” is immers leidend. De collectie Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur is vanzelfsprekend geografisch gericht op Nederland. Werken die betrekking hebben op de context van de Nederlandse cultuur kunnen in principe alle geografische gebieden omvatten.
Collectiegroei en actualiteit	De collectiegroei 2004 voor de Nederland-Collectie kan slechts bij benadering worden vermeld, omdat de aanschaf Nederland-Collectie en Referentiecollectie als zodanig tot nu toe nog niet werd onderscheiden. Onderstaande getallen zijn gebaseerd op de aanname dat 60% van de aanschaf wetenschappelijke collectie in 2004 betrekking had op NGTC en op context-material.

• • •

<i>Aanwas 2004</i>	<i>depot</i>	<i>NGTC + context</i>	<i>totaal</i>
Monografieën	39.170	8.520	47.690
Afleveringen	94.370	11.556	105.926

Actualiteit: de collectievorming binnen de Nederland-Collectie richt zich voornamelijk op recent materiaal. Ouder ontbrekend materiaal wordt aangevuld door middel van geschenken en in incidentele gevallen door aankoop (met name bij de aandachtsgebieden).

Budget Het Depot werkt (in principe) volgens het principe van gratis levering. In enkele specifieke gevallen wordt wel betaald.

<i>Uitgaven 2004</i>	<i>Depot</i>	<i>NGTC + context</i>	<i>totaal</i>
Collectiegroei	320.000	600.000	920.000

Relatie met andere

collectiegebieden De Nederland-Collectie heeft een duidelijke relatie met de Bijzondere Collecties. Binnen de Bijzondere Collecties zijn de Nederlandse publicaties gedrukt vóór 1800 opgenomen. Ook bevindt zich binnen de Bijzondere Collecties veel handgeschreven (Nederlands) materiaal.

Ontsluiting De totale Nederland-Collectie is uniform ontsloten in de alfabetische catalogus. Dat geldt slechts in beperkte mate voor het e-Depot. Dit kent zijn eigen ontsluiting.

De onderwerpsontsluiting is niet uniform. De collectie NGTC in context wordt ontsloten via de GOO; de Depotcollectie met behulp van Brinkman-trefwoorden. Deze tweeledige ontsluiting van de Nederland-Collectie is inmiddels binnen HVP en HKC punt van onderzoek.

Toegang / presentatie

1. Leeszaal van Nederland (vanaf 2006); collectie Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur. Van veel gevraagde titels zijn ook magazijn-exemplaren beschikbaar als uitleenexemplaar.
2. Depot van Nederlandse publicaties (ter inzage in de KB, fysiek en digitaal); gedeeltelijk overlap met de NGTC collectie in de Leeszaal van Nederland.
3. Magazijn (inzage en uitleen): context van de Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur.

Publicaties Zie bij de verdere deelprofielen van de Nederland-Collectie.

Verantwoordelijke Maria Kaldenhoven (teamleider I&C).

2b Algemeen profiel: Bijzondere Collecties

Inhoud

Onder Bijzondere Collecties wordt verstaan: de handschriften, oude drukken, zeldzame en kostbare werken en bijzondere materialen. Deze collecties vereisen vanwege hun fysieke kenmerken specifieke kennis en zorg. Bovendien worden deze collecties niet alleen als inhoudelijke bron bestudeerd, maar zijn zij tevens studieobject vanuit materiële invalshoeken.

De Bijzondere Collecties bestaan uit diverse materiaaltypen van verschillende geografische herkomst en uit perioden vanaf de middeleeuwen tot heden. Zij zijn onder te verdelen in een groot aantal deelcollecties en afzonderlijke kostbare stukken, die de KB in de loop van haar geschiedenis heeft verworven door aankoop, schenking, legaat, of bij haar stichting.

De Bijzondere Collecties omvatten ongeveer tien procent van de totale collectie van de KB. Wat er toe behoort, wordt bepaald door formele criteria en/of criteria van zeldzaamheid en kostbaarheid, die zijn vastgelegd in afzonderlijke notities.

Het merendeel van de Bijzondere Collecties bestaat uit Nederlands materiaal en daarmee maken zij dus in feite ook deel uit van de Nederland-Collectie.

De collectievorming is, op een enkele uitzondering na, geheel gericht op Nederland: in Nederland geschreven of gedrukt (met voor de oudste periode het Noord- en Zuid-Nederlandse cultuurgebied). De algemene noemer voor deze collecties is Nederlands erfgoed.

Tot de Bijzondere Collecties wordt ook gerekend de literatuur op het gebied van de boekwetenschap.

Gebruikersgroep

De Bijzondere Collecties worden opgebouwd, beheerd en onderhouden ten behoeve van:

- a. alle wetenschappelijke onderzoekers op het terrein van de (Nederlandse) geschiedenis, taal en cultuur die op zichzelf staande onderwerpen willen bestuderen of deze onderwerpen willen plaatsen binnen de internationale context;
- b. een breed geïnteresseerd publiek dat belang stelt in de (Nederlandse) geschiedenis, taal en cultuur, en in de geschreven en gedrukte uitingen daarvan;
- c. cultuurbeleving en cultuurparticipatie in de vorm van fysieke en virtuele Tentoonstellingen.

Omvang en niveau

De Bijzondere Collecties bestaan uit ongeveer 350.000 items.

Op het gebied van Nederlands cultureel erfgoed komen in principe alle geschreven en gedrukte documenten voor verwerving in aanmerking (niveau 5). Er zijn echter beperkingen om formele (nationale en internationale afspraken) en praktische (o.a. financiële) redenen. Voor verschillende deelcollecties geldt een eigen niveau (meestal 4 of 5).

Materiaaltypen De Bijzondere Collecties omvatten de volgende materiaaltypen:

- Geschreven documenten: middeleeuwse handschriften, na-middeleeuwse handschriften, brieven, alba amicorum.
- Gedrukte documenten: alle gedrukte werken vóór 1800, de zeldzame en kostbare gedrukte werken uit de negentiende tot eenentwintigste eeuw.
- Geschreven en gedrukte bladmuziek.
- Materiaal (gedrukt en elektronisch) op het terrain van de boekwetenschap.

Talen Bijzondere Collecties kennen geen beperking qua op te nemen taal: Nederland als land van vervaardiging is leidend. Taalcode: W.
Naast Nederlands en in mindere mate Duits en Engels, komen vooral Frans en Latijn veel voor.

Geografisch gebied Evenmin als voor het Depot kent het retrospectief verzamelen een beperking in geografisch gebied (als onderwerp); het criterium “vervaardigd in Nederland” is immers leidend. Voor verschillende deelcollecties kunnen wel verdere beperkingen gelden.

Collectiegroei en Actualiteit De collectiegroei 2004 voor de Bijzondere Collecties bedraagt volgens het jaarverslag 2004 (de indeling in categorieën is niet dezelfde als die nu wordt gehanteerd):

<i>Categorie</i>	<i>Aanwas 2004</i>
Handschriften	19
Oude drukken	167
Papierhistorische collectie	44
Boekbanden	27
Zeldzame en kostbare werken 1800-	280

Actualiteit: de collectievorming is voornamelijk retrospectief. Recent materiaal wordt verzameld bij de bibliofilie, de Franse bibliofilie, muziek, papiercollectie en de literatuur op het gebied van de boekwetenschap.

Budget	Bijzondere collecties incl. boekwetenschap:	150.000
	Bijzonder materiaal	100.000
	Boekwetenschap monografieën	30.000
	Boekwetenschap elektronisch en tijdschriften	20.000
	Koopman: eigen budget	

Relatie met andere collectiegebieden De Bijzondere Collecties hebben een duidelijke relatie met de Nederland-Collectie (Depot). Veel materiaal van de collectie NGTC in context en van de Referentiecollectie staat ten dienste van het onderzoek in de Bijzondere Collecties.

Ontsluiting	Formele ontsluiting: de ontsluiting verschilt per onderdeel van de collectie. Wel zijn na afronding van de retrocatalogisering van de handschriften (voorzien voor 31-12-2006) alle objecten digitaal ontsloten, met uitzondering van delen van de papiercollectie en de bandencollectie.
Onderwerps-ontsluiting:	Veel Bijzondere Collecties zijn in aparte bestanden ontsloten, meestal in geautomatiseerde vorm. In 2005 wordt onderzoek gedaan naar nieuwe ontsluitingsmethoden, zoals EAD, voor het ontsluiten van de handschriften op collectieniveau.
Toegang / presentatie	De Bijzondere Collecties worden ter inzage gegeven in de daarvoor speciaal ingerichte leeszaal met eigen toezicht, diverse faciliteiten en een uitgebreide zaalbibliotheek. De Bijzondere Collecties staan opgesteld in aparte magazijnruimten met een eigen magazijndienst en speciale regels voor de toegankelijkheid.
Publicaties	Collectieplan Bijzondere Collecties 2004-2007. Zie verder de afzonderlijke profielen van de deelcollecties.
Verantwoordelijke	Chantal Keijsper (Hoofd I&C).

2c Algemeen profiel: Referentiecollectie

Inhoud	De Referentiecollectie bevat literatuur op alle vakgebieden met de nadruk op de geesteswetenschappen. De collectie geeft antwoord op vragen van de ontwikkelde leek en biedt een specialist toegang tot vakgebieden die niet tot zijn eigen terrein gerekend kunnen worden. De collectie biedt de basisinformatie over een vakgebied en geeft een globaal beeld van de stand van het onderzoek en de onderzoeksvragen op het desbetreffende terrein: 'state of the art'. De Referentiecollectie is bovendien sterk algemeen georiënteerd, hierbij kan gedacht worden aan internationale kranten en belangrijke internationale opiniebladen. Ook biedt de Referentiecollectie toegang tot (elders) beschikbare literatuur door middel van bibliografische en andere hulpmiddelen. Dit alles uiteraard in aanvulling op en verdieping van het referentie- / naslagmateriaal dat vrij toegankelijk is via het web.
Gebruikersgroep	De Referentiecollectie wordt opgebouwd en onderhouden ten behoeve van: a. een geïnteresseerd publiek dat zich in de breedte algemeen wil oriënteren (met name aan de hand van algemene naslagwerken, tijdschriften, kranten, opiniebladen etc.) b. eenieder die voor studie of beroep kennis wil nemen van de 'state of the art' op een vakgebied.

Omvang en niveau

Het begrip Referentiecollectie als zodanig is nieuw binnen de KB. Binnen de wetenschappelijke collectie werd in het verleden o.a. materiaal verzameld dat tot de Referentiecollectie gerekend kan worden. De omvang van de bestaande Referentiecollectie kan nu niet worden aangegeven. Tot de Referentiecollectie behoren grosso modo het materiaal van de algemene leeszaal en de elektronische bestanden die binnen de wetenschappelijke collectie zijn aangeschaft.

Binnen de Referentiecollectie wordt op drie niveaus aangeschaft. Algemene werken en geesteswetenschappen krijgen het zwaarste accent (resp. niveau 2 of 2à3), gevolgd door de sociale wetenschappen (niveau 2) en door de technische en exacte wetenschappen (niveau 1). Dit onderscheid sluit aan bij:

- de profilering van de KB als bibliotheek op het terrein van de NGTC
- de behoefte van het publiek
- de aanwezige oudere en Bijzondere Collecties van de KB.

<i>Vakgebied</i>	<i>BC-codes</i>	<i>Niveau</i>	<i>Opmerkingen</i>
			<i>Binnen alle gebieden van de Referentiecollectie geldt "Popular culture" als een speciale kleuring</i>
Algemeen	01-06	3	Excl. boekwetenschap=06.02-06.29 (wordt verzameld bij Bijzondere Collecties)
Geesteswetenschappen	08-24	2 à 3	Filosofie 2 Theologie 2 Geschiedenis 3 (gelet op de algemene historische kleuring van de KB-collectie) Kunst 2 Vergelijkende taal- en literatuurwetenschap 2 Talen en literatuur Engels, Frans, Duits, Klassieke Talen 2 (gezien het belang voor de NGTC) Talen overig 1
Exacte en technische wetenschappen	30-58	1	Deelgebieden (die buiten de eigen vakkring veel belangstelling genieten op 2, zoals medicijnen en biologie). Andere voor de niet-vakman gesloten deelgebieden op 0.
Sociale wetenschappen	70-89	2	

Materiaaltypen

De Referentiecollectie omvat:

1. elektronische publicaties: in principe wordt zoveel mogelijk materiaal digitaal verzameld (met name tijdschriften, naslagwerken en bibliografieën)
2. gedrukt materiaal in principe als aanvulling op het elektronische materiaal en als materiaal voor de algemene leeszaal en in mindere mate voor het magazijn.

Talen

Algemene werken en Geesteswetenschappen: C (*Common languages*).
Exacte en technische wetenschappen, alsmede Sociale wetenschappen: N-E (*Nederlands-Engels*).

Geografisch Gebied	Er is in principe geen beperking naar geografisch gebied; richtinggevend voor de collectievorming is de betekenis van het onderzoek met betrekking tot 'the state of the art' van het vakgebied, en niet de plaats waar het onderzoek is gebeurd of het geografische gebied waarover het onderzoek gaat.
Collectiegroei en actualiteit	In 2004 werd nog geen Referentiecollectie verzameld. De collectiegroei 2004 kan dan ook niet worden vermeld. Actualiteit: de collectievorming richt zich op actueel materiaal. Het in de Algemene Leeszaal geplaatste materiaal zal bij veroudering verwijderd worden en slechts selectief herplaatst worden in het magazijn.
Budget	Binnen de Referentiecollectie zal met name geïnvesteerd moeten worden in de elektronische collectievorming . In 2006 is een bedrag voorzien van € 350.000 voor de (papieren) tijdschriften en voor elektronische aanschaf. Voor monografieën wordt gerekend met een bedrag van € 200.000.
Relatie met andere collectiegebieden	Binnen de KB staan de Referentiecollectie, de Bijzondere Collecties en de Nederland-Collectie als zelfstandige collectiedelen elk met hun eigen functie naast elkaar. De Referentiecollectie fungeert echter niet alleen als zelfstandige basiscollectie voor eenieder die zich in de breedte wil informeren, maar wordt ook gebruikt als gericht hulpmiddel bij de bestudering van materiaal uit de Nederland-Collectie of uit de Bijzondere Collecties. Tussen de Referentiecollectie en de NGTC-context bestaat een sterker, inhoudelijke, band. De Referentiecollectie bevat de basisinformatie op alle vakgebieden en de collectie context bevat het gespecialiseerde materiaal, voorzover dat betrekking heeft op de plek van Nederland in de wereld. Ook tussen de Referentiecollectie en de aandachtsgebieden van de Nederland-Collectie bestaat een dergelijke inhoudelijke band. De aandachtsgebieden vormen als het ware een inhoudelijke verdieping van het basismateriaal in de Referentiecollectie.
Ontsluiting	De Referentiecollectie wordt ontsloten via de GOO.
Toegang / presentatie	1. Via de KB website zal op den duur de primaire toegang gerealiseerd moeten worden tot de Referentiecollectie, vooral tot het algemene en bibliografische materiaal;2. De Algemene Leeszaal is de primaire fysieke representatie van de Referentiecollectie in het KB-gebouw;3. Een deel van de Referentiecollectie zal geplaatst worden in het magazijn van de KB en is beschikbaar voor uitleen. Dit betreft met name monografieën van belangrijke auteurs op de diverse vakgebieden.
Publicaties	N.v.t.
Verantwoordelijke	Maria Kaldenhoven (teamleider I&C).

Bruikleen

Voor bruiklenen gelden dezelfde regels als voor geschenken (zie boven). Bovendien geldt het volgende. Een bruikleen wordt in de regel alleen aangenomen voor een collectie. Omdat bij een bruikleen het eigendom niet wordt overgedragen, wordt het bruikleen altijd vastgelegd in een door beide partijen te ondertekenen overeenkomst. De KB zegt daarin toe de boeken met dezelfde zorg te zullen behandelen als haar eigen boeken. De bruikleentermijn is tenminste ongeveer een generatie, d.w.z. 25 à 30 jaar. De overeenkomst wordt na afloop stilzwijgend verlengd voor dezelfde periode, tenzij deze tenminste een half jaar voor de afloop door één van de partijen schriftelijk wordt opgezegd. Zegt de bruikleengever de overeenkomst op, dan draagt hij de kosten van het verwijderen van de collectie uit de magazijnen, de beschrijvingen uit de catalogi, de website e.d., en voor het transport. Het bruikleen wordt niet verzekerd.

Vereniging Vrienden van de Koninklijke Bibliotheek

De Vereniging Vrienden van de KB schenkt met regelmaat kostbare handschriften of gedrukte werken aan de KB. Daarnaast geven de Vrienden vaak de eerste financiële bijdrage bij de fondsenwerving voor een bijzonder kostbare aankoop.

Desiderata worden aangegeven door de gebiedsdeskundigen van HKC. De procedure verloopt via het hoofd I&C en het hoofd HKC en de directie naar het bestuur van de Vereniging Vrienden.

Schenkingsrecht

In normale gevallen van schenkingen en legaten hoeft de KB geen schenkings- of successierecht te betalen. De KB komt namelijk in aanmerking voor algehele kwijtschelding van schenkingsrecht omdat zij een instelling is ter bevordering van kunst of wetenschap (artikel 67, eerste lid, onderdeel 3 van de Successiewet 1956).

Deze kwijtschelding geldt echter niet als schenkingsrecht is verschuldigd wegens de verkrijging van een recht op voor de inkomstenbelasting volledig aftrekbare termijnen van lijfrente en andere periodieke uitkeringen. De kwijtschelding wordt dus niet verleend als de schenker de waarde van zijn geschenk in lijfrente-termijnen aftrekt voor de inkomstenbelasting.

In dat geval moet de KB wel schenkingsrecht betalen. Daarvoor is de KB geregistreerd als een instelling die het algemeen nut beoogt, volgens artikel 24, vierde lid, van de Successiewet 1956 (registratie in het zogenaamde 'Register Den Bosch'). De KB betaalt dan over de schenking 8% schenkingsrecht met een vrijstelling van € 4303 (percentage en bedrag sinds 1-1-2005).

In deze gevallen van 'lijfrenteconstructie' - een voor de schenker financieel aantrekkelijke vorm van schenken - moet door een beëdigd taxateur een taxatie worden gemaakt en door de notaris een akte worden opgesteld. Na het passeren van de akte doet de KB rechtstreeks of via de notaris aangifte van de schenking bij de Belastingdienst Den Bosch. Het is gebruikelijk dat de KB aan de schenker aanbiedt de kosten voor taxatie en de notaris voor haar rekening te nemen.

Is de schenking met lijfrenteconstructie van een bijzonder hoge waarde, en bovendien museaal van karakter, dan biedt de Stichting Museale Collecties KB uitkomst.

• • •

Stichting Museale Collecties Koninklijke Bibliotheek

De Stichting Museale Collecties Koninklijke Bibliotheek (SMCKB) is eind 2001 opgericht. De doelstelling van de stichting is de verwerving, de tentoonstelling, het onderzoek en het behoud van kostbare manuscripten en boeken die van belang zijn voor het Nederlands cultureel erfgoed. De stichting is door de Belastingdienst Den Bosch aangemerkt als een museum waarvan de collectie van nationaal belang is. Daardoor is de stichting vrijgesteld van schenkings- of successierecht, ook bij een schenking met lijfrenteconstructie (er moet wel aangifte worden gedaan). Het verschil met de KB zelf is dat de stichting ook ten doel heeft om de objecten ten toon te stellen (museumfunctie). Dat gebeurt door fysieke tentoonstelling in de KB en/of door virtuele tentoonstelling op de website van de KB. De stichting heeft met de KB een beheers-overeenkomst gesloten. De stichting is bijvoorbeeld ook in staat om zelfstandig fondsen te werven voor bijzondere stukken of voor activiteiten binnen haar doelstellingen. De objecten van de stichting worden in de magazijnen van de KB afzonderlijk beheerd (eigen nummer e.d.). De procedure van schenkingen aan de stichting verloopt voor het overige analoog aan die van schenkingen aan de KB.

II Nationaal

In de omgevingsverkenning is een beperkt onderzoek gedaan naar de meningen en verwachtingen over de KB-collectie bij universiteitsbibliotheken, bij enkele bibliotheken in de regio en bij culturele / wetenschappelijke instellingen met een aan de KB aanpalend werkgebied. De opgetekende visies worden in deze bijlage samengevat. Deze visies zijn mede bepalend geweest voor de inhoud van het collectieplan.

Collectietaken KB: visie vanuit de universiteitsbibliotheken

Binnen de universiteitsbibliotheken blijkt men redelijk op de hoogte van de door de KB gevoerde collectiepolitiek en van de wijzigingen die daarin de afgelopen jaren zijn doorgevoerd. Slechts een enkele gesprekspartner betreurt het dat de KB (al lange tijd) niet meer optreedt als vangnet voor de landelijke collectievorming geesteswetenschappen. In het algemeen achten de universitaire gesprekspartners het wenselijk dat de KB zich richt op een beperkt en herkenbaar profiel. De concentratie op Nederlandse geschiedenis, taal en cultuur (NGTC) wordt beschouwd als een dergelijk KB-profiel. De Nederlandse universiteiten zullen echter zelf hun collectievorming op deze gebieden blijven voortzetten. Onderzoek en onderwijs op het terrein van de NGTC zijn immers bij vele universiteiten kernactiviteiten. Met deze collectievorming zal de KB zich — in de ogen van de universiteitsbibliotheken — vooral moeten richten op een breed publiek. Voor de Leeszaal van Nederland verwacht men belangstelling vanuit dit brede publiek en in beperkte mate ook vanuit de studenten. Onderzoekers hebben hieraan minder behoefte.

Voor de wetenschappelijke onderzoekers moet de KB vooral haar aandacht richten op Nederlandse bronnen (kranten etc). De KB zou een grote bijdrage leveren aan het wetenschappelijk onderzoek op het terrein van de NGTC door Nederlands bronnenmateriaal en overige belangrijke werken te digitaliseren en full-text ter beschikking te stellen. De KB zou hierin als virtuele bibliotheek een belangrijker rol moeten spelen.

Samenwerking op het terrein van bijzondere collecties is nodig en mogelijk. Omdat veel bibliotheken nog slecht zicht hebben op de samenstelling van hun collecties, zijn goede collectiebeschrijvingen (op basis van EAD) een eerste vereiste om tot afstemming te kunnen komen. Het uitvoeren van coördinerende taken wordt gezien als core business van de KB. Genoemd worden de projecten BGW, GOO en Metamorfoze.

Collectietaken KB: visie van bibliotheken in de regio

Het is opmerkelijk dat de bibliotheken in de directe omgeving van de KB minder goed op de hoogte lijken van het actuele collectieprofiel van de KB dan de universiteitsbibliotheken. In hoofdlijnen voorzien de instellingen zelf in de literatuurbehoeften van hun primaire doelgroep. Zowel de Openbare Bibliotheek als de in de gesprekken betrokken bibliotheken van HBO-instellingen (Haagse Hogeschool en Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten) verwachten dat de digitale collectie van de KB voor hun primaire doelgroep van belang kan zijn. Als reden daarvan wordt genoemd: de gebrekkige eigen digitale collectie of het kostenaspect van de elektronische tijdschriften.

• • •

Collectietaken KB: visie van aanpalende instellingen

In de directe omgeving van de KB (sommige in hetzelfde gebouw) bevinden zich enkele instellingen die werkzaam zijn op een aan de KB aanpalend gebied.

Drie hiervan (Letterkundig Museum, Museum Meermanno en Centraal Bureau voor Genealogie) onderhouden al geruime tijd met wisselende intensiteit werkcontacten met de KB. De afspraken zijn over het algemeen helder. Vooral als gevolg van personele wisselingen aan de zijde van het Meermanno is het noodzakelijk de daadwerkelijke uitvoering van de afspraken te bespreken.

Op het terrein van elektronische collecties (bewaring, ontsluiting en presentatie) zou de samenwerking met de drie instellingen wellicht uitgebreid kunnen worden.

Andere aanpalende instellingen zijn met name onderzoeksinstellingen op het terrein van de NGTC zoals het Instituut Nederlandse Geschiedenis. De literatuurbehoeften van deze instellingen zijn niet richtinggevend voor het collectieprofiel van de KB. Echter door de concentratie van zowel de KB als deze instellingen op de NGTC kan de KB in belangrijke mate blijven voorzien in de actuele literatuurbehoefte van deze instellingen.

Het Rijksbureau voor de Kunsthistorische Documentatie (RKD) en het Nationaal Archief zijn kennisinstellingen in de directe omgeving die zich eveneens met (aspecten van) NGTC bezig houden. In het kader van deze omgevingsverkenning zijn geen gesprekken met deze instellingen gevoerd. Doordat het Nationaal Archief het opbouwen van een bibliotheekcollectie niet tot haar taak rekent, is er in de aanschaf geen overlap te verwachten met de KB. Wel is voor de selectiecriteria van het Depot van Nederlandse Publicaties overleg nodig tussen de KB en instellingen met vergelijkbare doelstellingen: het Nationaal Archief, het IISG en het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid.

Overlap in aanschaf is er wel met de bibliotheekcollectie van het RKD. De mogelijkheden tot collectieafstemming zijn enige tijd geleden onderzocht. Concrete afstemming bleek toen in de praktijk niet te verwezenlijken. Hernieuwd overleg – met voor de KB het collectieplan als referentiekader – is noodzakelijk.

III Afspraken met andere instellingen / per instelling

Afspraken met andere instellingen op het terrein van de collectievorming zijn:

- gering in aantal
- in de meeste gevallen niet formeel vastgelegd
- veelal uitsluitend bekend bij direct betrokkenen.

De collectie-afspraken met andere instellingen zijn in het kader van het collectieplan geïnventariseerd en worden hier weergegeven. De afspraken zijn alle in lijn met de aanbevelingen van het collectieprofiel. Aanbevolen wordt om per afspraak:

- de uitvoering te toetsen
- vast te leggen wie bij beide instellingen voor de uitvoering verantwoordelijk zijn
- periodiek wenselijkheid en uitvoering te evalueren.

De afspraken zijn per instelling weergegeven; de instellingen zijn gerangschikt op plaatsnaam. Waar nodig zijn per instelling specifieke actiepunten gemeld.

• • •

Algemeen, Bibliotheekvoorziening Geesteswetenschappen (BGW)

In BGW werken zeven bibliotheken samen met als doel de verschraving van de geesteswetenschappelijke collecties tegen te gaan. Deelnemers naast de KB zijn de universiteitsbibliotheken van de Universiteit van Amsterdam, de Vrije Universiteit Amsterdam, de Rijksuniversiteit Groningen, de Universiteit Leiden, de Radboud Universiteit Nijmegen en van de Universiteit Utrecht. Dit project loopt van 1998-2006 en wordt gefinancierd door de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). De instellingen zelf investeren eveneens flink in deze literatuurvoorziening. De collectieafspraken binnen dit project zijn in 2005 door de KB aangepast aan het nieuwe KB-profiel, zoals beschreven in dit collectieplan. Voor nadere details wordt verwezen naar de website van het project: www.kb.nl/bgw. Met het aanvaarden van dit project hebben de deelnemers de intentie uitgesproken dat zij hun inspanningen op het terrein van de geesteswetenschappen voor 2007 en 2008 minimaal op het huidige peil zullen handhaven.

Apeldoorn, CODA

Afspraken

Er bestaat de niet geformaliseerde afspraak dat CODA zich met name richt op de archieven van de papierindustrie. De KB richt zich voor haar papierverzameling op (sier)papier en watermerkenonderzoek.

Amsterdam, Universiteitsbibliotheek

Afspraken

De UBA participeert met de KB en vijf andere bibliotheken in het project BGW (zie sub algemeen). Met de UB Amsterdam bestaan geen andere geformaliseerde afspraken op het terrein van de collectievorming. Wel bestaat de informele afspraak dat Amsterdamse drukken vóór 1800 (niet aanwezig in de NCC) verzameld worden door de UBA en niet door de KB.

Overlap, aanvulling en samenwerking

De UB Amsterdam bezit evenals de KB enkele bijzondere collecties met een belangrijk accent op 'popular culture', zoals kookboeken. Beide bibliotheken kennen ook op andere terreinen vergelijkbare bijzondere collecties, o.a. pamfletten en populair proza. Deze collecties worden zowel binnen de KB als binnen de UBA aangevuld. Met de KB en de UB Leiden beheert de UB Amsterdam een van de grootste verzamelingen bijzondere collecties in Nederland. Afstemming en samenwerking is wenselijk. Voorwaarde is een beter inzicht in de opbouw van elkaars bezit op collectieniveau (bijvoorbeeld EAD-beschrijvingen).

Acties

De overlap tussen de bijzondere collecties van UBA, UBL en KB dient in kaart gebracht op collectieniveau (bijvoorbeeld met behulp van EAD). Op basis van de dan beschikbare informatie kunnen afspraken geformaliseerd worden.

Amsterdam, Vrije Universiteit

Afspraken

De UB VU participeert met de KB en vijf andere bibliotheken in het project BGW (zie sub algemeen).

Den Haag, RKD (Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie)

Afspraken

Met het RKD bestaan geen formele afspraken op collectiegebied. Bij de collectievorming Bijzondere Collecties worden kunstenaarsarchieven en kunstenaarsbrieven in principe overgelaten aan het RKD. Verder zijn er ook geen informele afspraken op het terrein van de collectievorming.

Overlap, aanvulling en samenwerking

Tussen de collectievorming van de KB en die van het RKD bestaat een grote overlap. Eerder overleg heeft tot de conclusie geleid dat het RKD een inzage-collectie opbouwt en daarbij geen beperkingen wil / kan aanbrengen.

Vanuit de KB zal de kunstgeschiedenis Nederland in de volle breedte worden verzameld voor de Leeszaal van Nederland en voor de uitleen. Dit gelet op het interdisciplinaire gebruik binnen de KB. Bovendien is een aanzienlijk deel van het KB-materiaal ook beschikbaar voor uitleen: het RKD kent enkel raadpleging ter plaatse. Het RKD richt zich alleen op de specialist, de KB ook op het geïnteresseerde lekenpubliek.

Acties

De “internationale context” en de Referentiecollectie zoals de KB die voor de kunstgeschiedenis verzamelt, kan worden afgestemd met de RKD. Ook met betrekking tot afspraken rondom elektronische informatie zou een verkenning uitgevoerd kunnen worden. De KB zal op korte termijn het initiatief nemen voor overleg met het RKD.

Den Haag, Museum Meermanno

Afspraken

Het Meermanno bevat een aantal permanente bruiklenen van de KB. Deze zijn “afgeregeld” op 27 januari 1993; verder overleg hierover is niet meer noodzakelijk.

Voor de collectievorming zijn geen formele afspraken opgesteld. Wel bestaan er enkele informele afspraken. Deze zijn echter – mede door personele wisselingen bij Meermanno – niet steeds bij beide partners bekend.

1. ex-libris: wordt door KB overgelaten aan Meermanno
2. papier: wordt door Meermanno overgelaten aan KB
3. boekbanden: de KB richt zich op de handvervaardigde boekband en Meermanno op de machinaal vervaardigde boekband
4. bibliofilie; gelet op de Depotcollectie Nederlandse bibliofilie voert Meermanno in dit opzicht een selectief beleid
5. buitenlandse bibliofilie: gelet op de activiteiten bij Meermanno, voert de KB hierin een terughoudend beleid (met uitzondering van aanvullingen op de collectie Koopman uit het daartoe bestemde fonds)
6. clandestiene drukken: aanvulling van deze collectie in Meermanno gebeurt in overleg met de KB.

Overlap, aanvulling en samenwerking

Afstemming op het terrein van de aanwinsten boekwetenschap is wenselijk. Ook op het terrein van collectie-ontsluiting (portal) zou in aansluiting op eerdere gemeenschappelijke projecten tussen beide instellingen overleg gestart moeten worden.

Acties

KB en Meermanno bevestigen oude afspraken en stellen eventueel noodzakelijke nieuwe afspraken op.

• • •

Den Haag, Nederlands Muziekinstituut

Afspraken

Met de participanten in het NMI (Haags Gemeentemuseum en Stichting Musica Neerlandica) zijn in 2000 bruikleenovereenkomsten getekend.

De KB heeft de collecties in bruikleen: ze draagt zorg voor huisvesting, fysiek en formeel beheer. Het NMI is verantwoordelijk voor de inhoudelijke aspecten (o.a. collectievorming en ondersteuning van de onderzoekers). Verder is afgesproken dat de KB haar eigen verwervingsbeleid voor muziek zal afstemmen op dat van het NMI. Overleg hierover vindt momenteel plaats.

Actie

KB en NMI maken afspraken over de collectievorming inzake de muziek. Aandachtspunten hierbij zijn: muziek in de Leeszaal van Nederland, populaire muziek en verdeling financiële verantwoordelijkheden in de collectievorming. De KB is voornemens de personele uitvoering van de collectievorming op het terrein van muziek zo veel mogelijk aan het NMI over te dragen.

Den Haag, Gemeentemuseum

Afspraken

In 2004 werd een overeenkomst gesloten met het Gemeentemuseum. De KB heeft een verzameling van ca. vijfhonderd titels modetijdschriften in bruikleen ontvangen. De aanvulling berust bij het Museum (zonder verplichting).

Actie

KB moet monitoren of de aanvullingen inderdaad worden geleverd. Vooralsnog lijkt deze bruikleen geen directe gevolgen te hebben voor het collectieprofiel van de KB.

Den Haag, Koninklijk Huisarchief

Afspraken

Geen geformaliseerde afspraken. In incidentele gevallen vindt overleg plaats. Omdat het Koninklijk Huisarchief geen documenten meer koopt, is de noodzaak tot overleg gering.

Den Haag, Letterkundig Museum (LM)

Afspraken

Er bestaat een formele afspraak tussen KB en LM uit 1997 over kinderboeken (bruikleenovereenkomst van 75.000 boeken aan de KB). De tweede formele overeenkomst is de samenwerkingsovereenkomst tussen beide instellingen inzake het archief van Willem Frederik Hermans uit 2001. Overige afstemming geschiedt op informele basis. Dit betreft met name incidentele afstemming bij acquisitie van manuscripten. Nederlandse letterkunde vanaf 1750 wordt hierbij gerekend tot het taakgebied van het LM.

Overlap en samenwerking

De ontsluiting van kinderboeken vindt zowel plaats in de KB als in het LM. In het LM is ook de referentiebibliotheek opgesteld. De bronnen (kinderboeken zelf) dienen geraadpleegd te worden in de KB. Voor de gebruikers is deze situatie niet overzichtelijk.

Acties

Overheveling van de ontsluiting van de kinderboeken vanuit LM naar de KB is besproken, maar bleek voor de KB binnen de voorwaarden van LM niet uitvoerbaar. Vervolgacties lijken op dit moment niet zinvol. De profilering van de KB als beheerder van de grootste verzameling kinderboeken in Nederland zou wel verder aandacht verdienen.

• • •

Groningen, Universiteitsbibliotheek

Afspraken

De UB Groningen participeert met de KB en vijf andere bibliotheken in het project BGW (zie sub algemeen).

Er bestaan verder geen geformaliseerde afspraken op het terrein van de collectievorming. Wel bestaat de informele afspraak dat Groningse drukken vóór 1800 (niet aanwezig in de NCC) verzameld worden door de UBG en niet door de KB.

Leiden, Universiteitsbibliotheek

Afspraken

De UB Leiden participeert met de KB en vijf andere bibliotheken in het project BGW (zie sub algemeen).

Er bestaan verder geen geformaliseerde afspraken op het terrein van de collectievorming. Wel bestaat de informele afspraak dat Leidse drukken vóór 1800 (niet aanwezig in de NCC) verzameld worden door de UBL en niet door de KB.

Bij de acquisitie voor Bijzondere Collecties vindt op incidentele basis overleg plaats met de beheerder van de Bibliotheek Maatschappij Nederlandse Letterkunde. Dit geschiedt op basis van kennis van elkaars zwaartepunten.

Overlap, aanvulling en samenwerking

Met de UBA en de KB beheert de UB Leiden een van de grootste verzamelingen bijzondere collecties in Nederland. Afstemming en samenwerking is wenselijk. Voorwaarde is een beter inzicht in de opbouw van elkaars bezit op collectieniveau (bijvoorbeeld EAD-beschrijvingen).

Acties

Met de UB Leiden en de UB Amsterdam afspraken maken over het ontsluiten van de bijzondere collecties op collectieniveau. Op basis van de dan beschikbare informatie afspraken maken over afstemming.

Middelburg, Zeeuwse Bibliotheek

Afspraken

Informeel bestaat de afspraak dat Middelburgse boekbanden door de ZB worden verzameld en niet door de KB.

Nijmegen, Radboud Universiteit

Afspraken

De UB Nijmegen participeert met de KB en vijf andere bibliotheken in het project BGW (zie sub algemeen).

Utrecht, Universiteitsbibliotheek

Afspraken

De UB Utrecht participeert met de KB en vijf andere bibliotheken in het project BGW (zie sub algemeen).

Er bestaan verder geen geformaliseerde afspraken op het terrein van de collectievorming. Wel bestaat de informele afspraak dat Utrechtse drukken vóór 1800 (niet aanwezig in de NCC) verzameld worden door de UBU en niet door de KB.

• • •

IV Verantwoording

Ten behoeve van de omgevingsverkenning werden 17 personen geïnterviewd, als vertegenwoordiger van een van de volgende instellingen:

- universiteitsbibliotheken (7)
- bibliotheken in de regio Den Haag (3)
- wetenschappelijke en culturele instellingen met een aan de KB aanpalend werkgebied (7).

Verdere informatie voor deze verkenning is voornamelijk gebaseerd op informatie van KB-medewerkers.

<i>Naam</i>	<i>Plaats</i>	<i>Instelling</i>	<i>Functie</i>
Mevr. Dr. M.L.B. Blom	Utrecht	Universiteit: Letterenbibliotheek	Bibliothecaris
Drs. J. Companjen	Den Haag	Haagse Hogeschool	Bibliothecaris
Dr. D. Haks	Den Haag	Instituut Nederlandse Geschiedenis	Directeur
Drs. J.J. van Heel	Den Haag	Museum Meermanno	Conservator
Anton Korteweg	Den Haag	Nederlands Letterkundig Museum	Directeur
Dr. A.C. Klugkist	Groningen	Universiteitsbibliotheek	Bibliothecaris
Drs. R.H.J. Koot	Utrecht	Universiteit: Letterenbibliotheek	Collectiespecialist Kunstgeschiedenis
Dr. A.J. Lever	Den Haag	Centraal Bureau voor de Genealogie	Directeur
Rickey Tax	Den Haag	Museum Meermanno	Bibliothecaris
Hanke Roos	Den Haag	Openbare bibliotheek	Plaatsvervangend directeur
Drs. S. Sybrandy	Groningen	Universiteitsbibliotheek	Informatiespecialist
Jack Verduyn Lunel	Den Haag	Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten	Directeur
Drs. G. Verhoeven	Amsterdam	Universiteitsbibliotheek	Conservator
Drs. P. Verveen	Amsterdam	Universiteitsbibliotheek	Waarnemend hoofd bijz. collecties
Leo Voogt	Den Haag	Museum Meermanno	Directeur
Drs. A.J.H.A. Verhagen	Amsterdam	Universiteitsbibliotheek	Bibliothecaris
Dr. F.W. Zwart	Den Haag	Nederlands Muziek Instituut	Directeur

Bijlage 5 Budgetopstelling collectievorming 2006

De middelen voor de collectievorming van de KB zijn voor het merendeel afkomstig uit de jaarbegroting van de KB.

Daarnaast zijn er *structurele* externe middelen voor collectievorming op deelgebieden (financiering collecties Roobol, kinderboeken en Koopman) en *tijdelijke* externe middelen; momenteel financiering in het kader van het NWO-project Bibliotheekvoorziening Geesteswetenschappen.

Bij de hier opgenomen budgetverdeling voor 2006 zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- het collectievormingbudget 2006 is niet gewijzigd ten opzichte van het budget 2004;
- externe financiële middelen (zie boven) zijn buiten beschouwing gelatin;
- de inhaaloperatie (aanschaf voor de Leeszaal van Nederland) is afgerond ten laste van het budget 2005;
- in 2006 vindt de collectievorming plaats op basis van de in het collectieplan geformuleerde uitgangspunten;
- met ingang van 2006 is het bestand tijdschriften en serieweken geschoond en aangepast aan het nieuwe profiel.

De budgetopstelling is tentatief. Met name bij het elektronische referentiemateriaal is het bedrag sterk afhankelijk van het aanbod in de markt.

Nederland-Collectie (excl. Depot)	475.000
<i>Monografieën NGTC plus context 350.000</i>	
<i>Tijdschriften en elektronisch 100.000</i>	
<i>Aandachtsgebieden binnen de Nederland-Collectie 25.000</i>	
Bijzondere Collecties incl. boekwetenschap	150.000
<i>Bijzonder materiaal 100.000</i>	
<i>Boekwetenschap monografieën 30.000</i>	
<i>Boekwetenschap elektronisch en tijdschriften 20.000</i>	
Referentiecollectie	450.000
<i>Monografieën 100.000</i>	
<i>Tijdschriften en elektronisch 350.000</i>	
Onvoorzien	40.000
Totaal	€ 1.115.000